

גַּל עֵינַי וְאַבִּיטָה נִפְלְאוֹת מִתּוֹרָתְךָ

נִפְלְאוֹת

שיעורי תורה והתועדות חסידיות
מהרב יצחק גינזבורג שליט"א

התשובה של חרטה, היא בעצם תשובה מיראה, ואילו התשובה של קבלה לעתיד היא תשובה מאהבה. אהבה ובטחון הולכים יחד – בטחון שאפשר להשתנות. זהו בטחון מופרז. כל אחד יודע שאין הרבה סיכוי, אבל אני לא מתחשב בזה, לא חושב בכלל על הסיכוי הנמוך, לא עוסק ולא מאמין בתורת ההסתברות, ורק מקבל לעתיד שמהיום והלאה אני אחרת. האהבה לה', מקור חיי, נותנת לי את הכח לקבל על עצמי להשתנות.

[מתוך השיעור 'תשובה מאהבה']

מקץ-חנוכה תשפ"ו

הגליון מוקדש לע"נ חבר ותלמיד יקר ר' בנימין-ישראל סנדלר ע"ה.

גלב"ע ד' כסלו תשפ"ו.

מקץ-חנוכה תשפ"ו

29 בטול האנטישמיות מאור עינים

התעוררות אור החנוכה מאברהם אבינו עד משיח

34 הסיפור החסידי הנר החמישי

גאולתו השניה של אדמו"ר הזקן

36 מענות ותשובות תשובות הרב לשואלים

עדכון על שליחות וזיכור פנימי

37 פִּאָצ'ור דִּילֶצְיִס לא בַּתָּלָם!

רְזִי יִסְפָּר לָנוּ מִתִּי צָרִיךְ לָלֶכֶת בַּתָּלָם וּמִתִּי בְּדִיוֹק לְהִפָּקֵה

04 לבחור באהבה נקודה מעובדת

מהות החסידות - הבחירה בתשובה מאהבה

05 "קמנו ונתעודד" גילוי דעת בעקבות הטבח

הנורא באוסטרליה

06 תשובה מאהבה התוועדות י"ט כסלו

תורת הבעל שם טוב - תשובה מאהבה ובטחון

27 "נשמח כולנו" התבוננות למוסף ראש ח'דש

זכרון בית המקדש מתוך רוב שירה וזמרה

העלון מופק ע"י עמותת

אוהבים להיות יהודים.

לקבלת השיעורים במייל

ולהצטרפות לצוות המפיצים:

itiel@pnimi.org.il

עריכה: אביב מויאל

מתווה עיצוב: דעה צל אביחיל

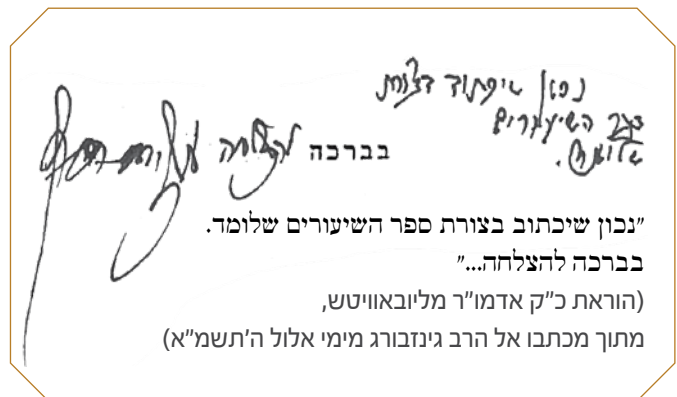
עיצוב: ענבל ציק

מערכת: הרב יוסף פלאי,

בעז יעקבי ואיתיאל גלעדי

עריכת מקורות: ישראל כץ, מנחם-

זאב וינגורט, יוחאי אלימלך רווח

הקדמת המערכת

שבת שלום, חג חנוכה שמח וחדש טוב לכל קוראי **נפלאות**, בתוך כל בית ישראל.
שני שיעורים בגליון השבוע: התוועדות י"ט כסלו וציוץ מורחב הנוגע ב**מוסף ראש חדרש**.

בפתח הגליון [מיד אחרי הנקודה המעובדת] תוכלו לקרוא **גילוי דעת** ודברי עידוד של הרב **בנוגע לטבח הנורא** בליל נר ראשון של חנוכה **בסידיני, אוסטרליה**. על **שדה הקרב העיקרי** שלנו היום ומה עושים כשיש **נופלים במערכה**. עוד על **הקשר בין חג החנוכה והזווית האקטואלית** [אנטישמיות ותיקונה], תוכלו לקרוא במדור **מאור עינים**.

השיעור הראשון – **תשובה מאהבה** – הוא חלק הארי של **התוועדות י"ט כסלו** השמחה והמרוממת לה זכינו בשבוע שעבר. בהתוועדות מגדיר הרב מחדש את **מהות תורת הבעש"ט** – תשובה מאהבה ותורת הבטחון בה'. זו התוועדות ארוכה, שקשה להפריז בעוצמתה ובחשיבותה, ו**מומלץ להשקיע וללמוד** אותה למרות האורך (ומי שצריך הפסקות להתבוננות או מנוחה – כדאי לו להאזין בהן לניגוני ההתוועדות המשודרת במרשתת) – לשים לב לחידושי הכלליים שבחלקה הראשון, שהודגשו גם בנקודה המעובדת, ולריבוי נקודות העבודה בפרצוף העמוק שבסופה. שימו לב שלחלק שפורסם מתוך ההתוועדות – והרחיב לנו את הגליון, ב"ה – ישנה גם **מהדורה מורחבת** שתשלח בתפוצה שלנו (וגם אחריה עוד ייותר יטעם של עוד' להשלמת הדברים).

מוזמנים גם להאזין להסכת **רואים נפלאות** שאי"ה יעסוק בשיעור הזה, בבית המדרש **נשמתא** ביוטיוב ובספוטיפיי או בקול הלשון (036171111) ללחץ * ואז # ואז 322212 ואז #). השיעור השני – **"נשמח כלנו"** – הוא ציוץ ערוך ומורחב הפורש **התבוננות לתפלת מוסף של ר"ח** – על שמחת ראש חדרש מתוך **זכרון בית המקדש** ברוב שירה וזמרה. שימושי לתפלות ראש חדרש, ביום השבת הזה ולמחרתו ביום ראשון הבא עלינו לטובה.
מדור **מאור עינים**, כפי שהוזכר, מלמד על **שני סוגי אנטישמיות** וחושף את שרשי חג החנוכה שמתחילים באברהם אבינו ומגיעים עד למשיח – "ערכתי נר למשיחי!"

שבת שלום ומבורך

חנוכה שמח ומאיר וחדש טוב

המערכת

סדר הלימוד לשבוע פרשת ויגש הבעל"ט:

נ"ך יומי – יחזקאל פרקים כא-כז; משנה – אבות פרק ב.

נקודה

מעובדת מתוך השיעור

לבחור באהבה

בשביל גאולה שבאה מתוך תשובה, "זכו 'אחישנה'", נדרשת תשובה מאהבה, ההופכת זדונות לזכויות. גאולה שמחה, ש'כיף' לה' להביא אותה ו'כיף' לנו לחשוב עליה, מצטיירת כמלאת אהבה – אהבת ה', אהבת ישראל, אהבת תורה ואהבת ארץ ישראל.

אפשר לחשוב שיש כאן הרמה של הרף הנדרש, שמרחיקה חלילה את הגאולה, אבל האמת הפוכה: חייבים לעשות תשובה, אבל בידינו הבחירה האם היא תהיה תשובה מאולצת ולא־טבעית, מתוך פחד ויראה, או תשובה נעימה ושמחה, מתוך אהבה בתענוגים. ברור שלעם ישראל היום קל יותר לשוב מאהבה.

ובעומק יותר: כל אחד עושה תשובה בכל רגע בחיים, כי תשובה היא בעצם בחירה חפשית (ולכן עוסק הרמב"ם ביסוד הבחירה דווקא בהלכות תשובה). כל בחירה שלנו היא תנועת תשובה – לעתים תנועה גלויה של עליה ותשובה אל ה', ולעתים תנועה שתתברר בהמשך כ"ירידה צורך עליה", הכנה הכרחית למסלול התשובה העתידי שלנו. בכל שלב בחיים עומדת בפנינו בחירה – בחירה בין תשובה מיראה לתשובה מאהבה.

כך נדרשים, בחריפות, פסוקי הבחירה: "רָאָה נַתַּתִּי לְפָנֶיךָ הַיּוֹם אֶת הַחַיִּים וְאֶת הַטּוֹב וְאֶת הַמָּוֶת וְאֶת הָרָע... הַחַיִּים וְהַמָּוֶת נַתַּתִּי לְפָנֶיךָ הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה וּבַחֲרָתְךָ בַּחַיִּים לְמַעַן תַּחֲיָה אֶתְּךָ וְזָרְעֶךָ. לֹא־הָבָה אֶת הוֹי' אֶל־הֵיךָ לְשִׁמְעַ בְּקִלּוֹ וּלְדַבָּקָה בּוֹ כִּי הוּא חַיִּיךָ וְאַדָּךְ יָמֶיךָ..." – אפשר לעשות תשובה מתוך החשש מהמות, הרע והקללה, ואפשר לעשות תשובה מתוך דבקות ובטחון בחיים, בטוב ובברכה. והתורה מצוה עלינו לבחור בתשובה מאהבה – "ובחרת בחיים!"

אדמו"ר הזקן אמר שרצה לקרוא לעדת החסידים בעלי־תשובה, משום שמהות החסידות היא תנועה נפשית מתמדת של תשובה פורצת־גבולות. זאת בניגוד לדרך הישנה, עליה שומרים אלו המכונים 'מתנגדים', שהיא דרך מסודרת, מדודה ומוגבלת המאפיינת צדיקים. אכן, מתוך החשש להבנה שגויה – כאילו המתנגדים הם רשעים, ח"ו – החסידים לא נקראים באופן רשמי בעלי־תשובה.

בעומק יותר, החסידים לא 'המציאו' את התשובה, אלא שהתשובה שלפני אור החסידות היא בעיקר תשובה מיראה, ואילו החסידות תובעת תשובה מאהבה. כך, המגידים שקדמו לחסידות שפכו אש וגפרית על שומעי לקחם, היהודים הפשוטים, בנסיון לעוררם לתשובה מתוך פחד הדין, בעולם הזה ובעולם הבא. הבעל שם טוב התקומם בכל מאדו נגד דרך זו, והפיץ לכל שכבות הצבור דרך של תשובה והתקרבות לה' מתוך אהבה. כשהקב"ה מצטייר כשופט נוקשה ועבודת ה' נתפסת כ'מסלול ממשולש' הלב מלא חשש ש'מלחין' לתשובה, אבל תורת הבעל שם טוב היא תורת הבטחון בה' ובהשגחתו המיטיבה, ומי שבטוח בטוב ה' יכול לשוב אליו מאהבה, בלי לחץ חיצוני.

"אין ישראל נגאלין אלא בתשובה, וכבר הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן ומיד הן נגאלין". תשובה מיראה תהפוך את כל ישראל ממזידים לשוגגים (והרי ממילא היום רוב החוטאים הם בגדר "תנוקות שנשבו", שוגגים ואולי אפילו אנוסים), אבל

ב"ה, כ"ה כסלו, נר ראשון של חנוכה

קמנו ונתעודד

גילוי דעת

"עשה למען הרוגים על שם קדשך!" בימי החנוכה עלינו להתעודד ולהתחזק, לאחר הרצח הנורא של ששה עשר היהודים הקדושים באוסטרליה, ה' יקום דמם, ביניהם שלוחי הרבי העומדים על משמרתם בהפצת התורה וקרוב לבבות.

חנוכה הוא זמן של עז וגבורה, כמו מלחמת בני־חשמונאי במלכות יון הרשעה, מתוך בטחון בה' הנותן לנו כח לעשות חיל. גם אם יש נפגעים ונופלים חללים בקרב, חס ושלום, על הנותרים להתחזק ביתר שאת ולהמשיך בקרב מבלי להתייאש.

במהלך מלחמות החשמונאים, אשר נמשכו זמן רב, נהרג יהודה המכבי, מנהיג המרד, ונפל חלל בקרב, כמתואר ב'מגילת אנטיוכוס': "יצאו חמשה בני מתתיהו ביום הזה וילחמו בעמים ויהרגו בהם הרג רב. ויהרג מהם יהודה. באותה שעה, כאשר ראו בני מתתיהו כי נהרג יהודה, שבו ויבואו אל אביהם. ויאמר להם, למה שבתם? ויענו ויאמרו, אשר נהרג יהודה אחינו אשר היה חשוב ככולנו. ויען מתתיהו אביהם ויאמר אליהם, אני אצא עמכם ואלחם בעמים, פן יאבדו בית ישראל, ואתם נבהלתם על אחיכם". בשעת המבחן הקשה, האב הזקן בעצמו מתעורר כאיש מלחמה ומעורר את הבנים, ואכן אחיו של יהודה התעודדו והמשיכו במרד עד הנצחון. שדה הקרב העיקרי היום הוא לקרב את לב ישראל לאביהם שבשמים, להפיץ את אור האמונה, התורה והמצוות, ולהדליק את הניצוץ החבוי בכל נשמה יהודית באשר היא, כמו שעושים שליחי חב"ד היקרים באוסטרליה ובכל מקום בעולם. כאשר יש נפגעים ונופלים קרבנות – ביניהם מהמובחרים העומדים בראש המערכה – עלינו להתחזק בדברי מתתיהו "בימים ההם בזמן הזה". אם שליחי הרבי נופלים, הרי הרבי עצמו נמצא אתנו ומחזק אותנו! **חשמונאי** אותיות **משיח נא**. בקרב הגדול של הקירוב, סוף הטוב לנצח, בביאת משיח צדקנו ובבנין בית המקדש במהרה בימינו, "הרשעה כולה בעשן תכלה" ואור החנוכה יאיר לכל באי עולם, עד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים".

שיעור

התוועדות י"ט כסלו

תשובה מאהבה

קיצור מהלך השיעור

בראש השנה לחסידות, י"ט כסלו, זכינו להתוועדות נפלאה, שהגדירה מחדש את מהות החידוש של החסידות. **פרק א** מגדיר את תורת הבעל שם טוב כ'תשובה מאהבה' ו'כתורת הבטחון', כאשר האהבה והבטחון בטוב ה' כרוכים זה בזה. **פרק ב** מרחיב את האהבה לארבעה מושאי־אהבה - שמתאחדים לאהבה עצמית אחת - הקב"ה, התורה, עם ישראל וארץ ישראל. בפרק השוואה בין האהבה ליראה ביחס לארבעתם, וגם פשט חדש בהפיכת זדונות לזכויות מתוך אהבה. **פרק ג**, שהוא אולי העצמתי ביותר - וגם למי שמתקשה להתמודד עם האורך אסור לוותר עליו - מחדד עד הקצה את התביעה לתשובה מאהבה, מסביר שבה תלויה הגאולה ושבעצם מהות הבחירה החפשית שלנו היא בין תשובה מיראה לתשובה מאהבה. **פרק ד**, הארוך והמפורט, פורש 'פרצוף' שלם של דוגמאות להבחנה בין תשובה מאהבה, בכל הספירות, כדי לתת לכל אחד במקומו ובעניינו 'חוש' בתשובה מאהבה. כל דוגמה היא פנינת־עבודה שמומלץ להקדיש לה התבוננות נינוחה. שלא כרגיל, השתדלנו להכניס כאן כמה שיותר מההתוועדות המרוממת, ועדיין נתקלנו במגבלות הזמן והמקום - אל תוותרו על צפיה בהתוועדות, עם כל התוכן ועם הניגונים המרוממים.

נושא ההתוועדות הוקדש - בהשגחה פרטית שמיימית - לזכרו של חבר ותלמיד אהוב, **ר' ישראל־בנימין סנדלר** שנפטר ב'ד' כסלו, ושאיפת־חיוו היתה '**לראות את כל העולם חוזר לה' באהבה!**' יהיו הדברים לעילוי נשמתו הטהורה.

הרש"ב לי"ט כסלו תרס"ב^א, לפני 124 שנים:
... יט כסלו ... החג אשר פדה בשלום נפשנו
ואור וחיות נפשנו ניתן לנו, היום הזה הוא ראש

נרשם ע"י איתאל גלעד. לא מוגה. מוצאי י"ט כסלו פ"ו - כפ"ח.

א אג"ק מוהרש"ב ח"א אגרת קי (עמ' רנט). נדפס גם כפתיחה ללוח "היום יום" ונלמד באריכות בח"א של ההתוועדות, שטרם פורסם.

א. תורת הבעל שם טוב

ראש השנה לתורת הבעל שם טוב

גוט יום טוב גוט יום טוב, לשנה טובה בלימוד

החסידות ובדרכי החסידות תכתבו ותחתמו!

לפני שננגן "פדה בשלום נפשי", הניגון של

י"ט כסלו, נקרא קטע ראשון במכתב שכתב הרבי

החג הזה הוא ראש השנה של "תורת הבעל" שם טוב" והוא הוא "החג אשר פדה בשלום נפשנו"

מיראה מה יקרה לו בחיים כאן, בעולם הזה. ואילו החסידות היא כולה תשובה, אבל דווקא תשובה מאהבה. נסביר שלכך התכוון אדמו"ר הזקן כשהוא אמר שרציתי לקרוא לעדה הזו בעלי-תשובה – הכוונה בעלי תשובה מאהבה. אם כן, זהו הסבר אחד מהי תורת הבעל שם טוב – תורת הבעל שם טוב היא תשובה מאהבה תמיד, "כל ימיו בתשובה"¹ ("ימיו" לשון אור, אור האהבה).

יש עוד הגדרה לתורת הבעל שם טוב, בשתי מלים פשוטות – תורת הבעל שם טוב היא תורת הבטחון, "בטחו בהוי' עדי עד כי ביה הוי' צור עולמים"². הבעל שם טוב חדש מהו בטחון אמתי בה' – לא לפחד משום דבר, רק מהקב"ה. מתוך אהבת ה' הצרופה באים לבטחון גמור בה', מדת הנצח, בטחון פעיל, כמו שמבואר באריכות בחסידות. מי שמכיר יודע שגדר הבטחון בה' לפי החסידות, לפי הבעל שם טוב, הוא אחרת לגמרי מהבטחון כפי שהיה מקובל בעולם (ועדיין מקובל בין אלו שלא זכו לאור וחיות החסידות)³. נחזור לרמזו בו פתחנו: אם נחבר **תשובה מאהבה** (766) לביטוי **תורת הבעל שם טוב** (1470) נקבל 2236, פעמיים "שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד"⁴, אותה אומרים "ערב ובקר בכל יום תמיד פעמים באהבה". מספר

השנה לרא"ח אשר הנחילנו אבותינו הקדושים וצוקלל"הה נ"ע זי"ע, והיא היא תורת הבעש"ט ז"ל.

אנחנו מכירים את היום הזה כיום ההילולא של הרב המגיד ויום הגאולה של אדמו"ר הזקן, וכאן הוא אומר שהוא ראש השנה של תורת הבעל שם טוב.

אנחנו אוהבים לעשות חשבונות וגימטריאות. כמה שוה "תורת הבעל שם טוב"? 1470, שהוא ל פעמים מט. מט היינו שלמות כל מדות הלב, ז פעמים ז. אם כן, צריך להחדיר את כל ה־מט בסוד האות למד, "לב מבין דעת"⁵, וזוהי תשובה מאהבה. איך מתחיל המכתב? "**החג אשר פדה בשלום נפשנו**". אם תעשו את החשבון תראו, פלא, ששוה בדיוק אותו מספר – "**תורת הבעל שם טוב**"! החג הזה הוא ראש השנה של "**תורת הבעל שם טוב**" והוא-הוא "**החג אשר פדה בשלום נפשנו**".

תשובה מאהבה ותורת הבטחון

נושא ההתוועדות הערב הוא תשובה מאהבה, שהיא גם הכוונה הפנימית של בריאת האדם עלי ארץ. מהי תורת הבעל שם טוב? נסביר עכשיו שיש שני דברים שהם "תורת הבעל שם טוב": קודם כל, תורת הבעל שם טוב היא תשובה מאהבה. ידוע⁶ שאדמו"ר הזקן רצה לקרוא לחסידים בעלי תשובה. הוא הסביר שנמנע מכך בשל החשש שהלא-חסידים, המתנגדים, יחשבו שכוונתו שהם רשעים, אף שבאמת כוונתו היא שהם צדיקים. אבל אפשר לומר שיש בכך כוונה עוד יותר פנימית: הלא-חסידים הם אנשי תשובה מיראה, כמו המגידים ובעלי המוסר שהיו פעם, שהוכיחו את העם באיומים והפך-הברכות. אם כבר מישהו התעורר מדרשה כזו לעשות תשובה – הוא עשה תשובה מיראה, מיראת הגיהנם,

ב אותיות דר"ע אות ל (אוצר המדרשים אייזנשטיין ח"ב עמ' 418).

ג מגדל עז (מונדשיין) עמ' שמח ובהערה 23.

ד שבת קנ"ג, א.

ה ישעיה כ"ד.

ו ראה שבחי הבעש"ט פ"א. וראה אור ישראל ח"א ש"ב בשני הסיפורים הראשונים.

ז פלח הרמון וירא ד"ה "ואשה אחת" פ"ד; ד"ה "איתא בפסיקתא" (מהרה"צ ר"ה מפאריטש), מובא בלב לדעת מאמר "אמונה ובטחון" פ"ו הערה ט. ראה שיעורי אמונה ובטחון 13-14 (כ"ט תמוז וכ"ח אב תשע"ח).

ח ראה לקו"ש חכ"ו שיחה ב' לפרשת בשלח (וראה ריבוי מקורות בענין בספר "מנחת אשר - אמונה ובטחון" עמ' ז ואילך).

ט דברים י, ד.

י נוסח קדושת כתר.

מאד יסודי (המספר הראשון שהוא כפולה גם של שם הוי' ב"ה וגם של שם אלהים – הוי' הוא האלהים^{י"א}), וכמובן ענין הכי יסודי שיש באידישקייט בכלל ובחסידות בפרט.

"ואני אבטח בך"

עכשיו נשיר את "פדה בשלום

נפשי"^{י"ב}, הפסוק שאדמו"ר הזקן אמר תוך כדי שהוא התבשר בבשורה הטובה שהוא שוחרר מהכלא, כאשר עוד לפני שהגיע לפסוק הבא הוא כבר יצא בשלום מה' שלום. ככה הוא כותב במכתב המפורסם שלו^{י"ג}. אנחנו נוהגים לשיר את כל הפסוקים, עד סוף הפרק, כאשר הסיום – "הכל הולך אחד החיתום"^{י"ד} – הוא "ואני אבטח בך"^{טו}. כששרים "פדה בשלום נפשי" כדאי לכוון "נפשנו", כמו שכתוב כאן באגרת – "החג אשר פדה בשלום נפשנו", של כולנו – וכשמגיעים לסוף, "ואני אבטח בך", צריך לכוון במיוחד ש"ואני אבטח בך" היינו תורת הבעל שם טוב, שהיא תורת הבטחון בה'.

נוהגים לפרש "ואני אבטח בך" על כב אותיות^{טז}, ולאור דברינו הכוונה ל-כב אותיות של תורת הבעל שם טוב. ענין ראשי ועיקרי שמפרש הבעל שם טוב בכתר שם טוב^{י"ז} הוא סוד האלף־בית, שכל האותיות הן בעצם אלף – הכל צירופים וחיבורים של האות אלף, הכל "אלופו של עולם", פלא עליון, "נפלאות

נוהגים לפרש "ואני אבטח בך" על כב אותיות, ולאור דברינו הכוונה ל-כב אותיות של תורת הבעל שם טוב

מתורתך"^{י"ח}. אם כן, נכוון ש"ואני אבטח בך" היינו תורת הבטחון, תורת הבעל שם טוב, שהיא־היא תשובה מאהבה, וכפי שעוד שנסביר אי"ה. הפשט של "בך" היינו בעצמותך יתברך^{י"ט}, אבל גם כתוב שרומז ל-כב אותיות, ולעניינו היינו כב האותיות של תורת הבעל שם טוב.

עכשיו נשיר את ה"פדה בשלום נפשי" בכוונה הזו.

ב. תשובה מארבע אהבות ארבע אהבות

הרבי הקודם, אדמו"ר הריי"צ, אמר^כ שיש ארבע אהבות: אהבת ה', אהבת התורה, אהבת ישראל – עליהן כתוב בכל מקום^{כ"א} – והוא הוסיף להן גם את אהבת ארץ ישראל. כשאומרים "תשובה מאהבה" הפשט הוא, כמובן, תשובה לה' מאהבת ה' מעומקא דלבא. אבל האמת היא שאפשר להגיע לאהבת ה', ובפנימיות יותר, דרך אהבת התורה. הרי "אורייתא וקוב"ה כולא חד"^{כ"ב} והתורה מחברת אותנו לה'. בלי התורה האור של ה' הוא רק במקיף, לא בפנימיות. הרבי הקודם משבח במיוחד את אהבת התורה התמימה של יהודי ליטא, ואומר שהחסידים צריכים ללמוד מהם את התכונה הזו^{כ"ג}.

ועוד, ועיקר, כתוב שאהבת ישראל היא אפילו

יא דברים ד, לט.

יב תהלים נה, יט.

יג אגרת לרבי לוי יצחק מברדיטשב אג"ק אדה"ז אגרת נט (ועד"ז באגרת לרבי ברוך ממעז"בז' - שם אגרת ס). הובא בבית רבי ח"א פ"ח.

יד ברכות יב, א.

טו תהלים נה, כד.

טז ראה שיחת ש"פ וישב תשל"ב ס"ב. וראה הנסמן לקמן הערה יט.

יז ראה כש"ט (קה"ת) אותיות פו, קס, קצ, שנה. ובכ"מ. וראה שיעור ט' אלול תשפ"ג.

יח תהלים קיט, יח.

יט שהש"ר א, לב (עה"פ "נגילה ונשמחה בך"); פסיקתא רבתי הוספה א פ"ד.

כ ראה שערי אהבה ורצון מאמר "שלש אהבות שהן תשע ואהבת הארץ הכוללתן" (וש"נ).

כ"א ראה ספר הערכים חב"ד כרך א, עמ' תרכזיתרכח ובהערות ומ"מ שם.

כ"ב ראה זהר ח"א כד, א; ח"ב ס, א; תקו"ז תקון ו בתחלתו; תקון כד; תניא פ"ג פכ"ג; לקו"ת נצבים מו, א.

כ"ג לקו"ד ח"א ליקוט ג אות יג.

לחסידות, "רשית השנה" – מתעוררת השגחה מיוחדת של ה' על הארץ, וצריך לאהוב את ה' דרך ההשגחה הפרטית שלו שמתגלה כאן. וכן צריכים להתפלל אל ה', אל עצמותו יתברך ("אליו" ולא למדותיו"^{לא}), עם פנינו וכוונתנו לארצנו הקדושה, "והתפללו אליך דרך ארצם"^{לב}. אם כן, כל הדרגות הללו של האהבות מגיעות לאהבת ה', בדרגות שונות של האלקות. הכל אחד, כמובן, אבל הגילוי הוא כמה וכמה גילויים.

ארבע יראות

לפני שנמשיך בענין התשובה מאהבה, נוסיף מאמר מוסגר, שיבליט את המשמעות המיוחדת של האהבה דווקא:

את ה' צריך לעבוד באהבה וביראה, וכנגד ארבע האהבות שהוזכרו יש גם ארבע יראות:

כנגד אהבת ה' – יראת שמים (בבחינת "אשה יראת הוי"^{לד}).

כנגד אהבת תורה – יראת תלמידי חכמים, כדרשת חז"ל "את הוי' אלהיך תירא"^{לה} לרבות תלמידי חכמים"^{לו}.

כנגד אהבת ישראל – מורא אב ואם (יראה כלפי אנשים מישראל, ללא מעלות מיוחדות, ודווקא אלו שבאופן טבעי יש כלפיהם הכי הרבה אהבה).

כנגד אהבת ארץ ישראל – יראת המלך, כמאמר חז"ל "שום תשים עליך מלך"^{לז} שיהיה מוראו עליך"^{לא} (ודווקא בארץ ישראל אנו מצווים להעמיד מלך"^{לב}).

אכן, בעוד שארבע האהבות הן התפשטות, שלמות ותכלית אהבת ה' – הכל חלק מאותה

יותר מאהבת ה' – שאני אוהב מה שהאהוב אוהב^{כד}, "אהבתי אתכם אמר הוי"^{כה}. ה' אוהב ישראל, ואם אני אוהב את ה' באמת – אני אוהב מה שהוא אוהב (כלומר שאני אוהב לא רק את הפנימיות שלו, כביכול, אלא גם את ה'מקיפים' שלו, את מי ש'נוגע' לו באמת, וכידוע ש'מקיף' לשון נגיעה^{כז}). אהבת ישראל היא יותר לאהוב את ה' מלאהוב את ה'! כאילו שאהבת ה' שלי מתפשטת לכלול את האהבה של ה', שהיא בעצם המקיף של ה', שגם אני אוהב את האהבה המקיפה שלו. בתוך כל מדה בנפש יש נרנח", והמקיפים הם חיה-יחידה. מה שה' אוהב הוא בעצם האהבה המקיפה של הקב"ה. כשאני אוהב את אותו דבר – אני זוכה לדרגה הרבה יותר גבוהה של אהבת ה' מאהבת ה' גרידא, בלי אהבת ישראל.

האהבה הרביעית, שוב, היא אהבת ארץ ישראל, שגם דרכה אפשר להגיע לדרגה אחרת – למעליותא – של אהבת ה', וממילא לתשובה אל ה'. כידוע^{כח}, רוב הפעמים בתורה "ושבת" הכוונה היא לשיבת ציון, לצאת מהגלות ולשוב לארץ הקדש. הגעגועים לארץ ישראל הם לא משהו אחר מאהבת ה' יתברך בעצמו, כמו שאהבת ישראל היא אהבת ה"חלק אלוה ממעל ממש"^{כט}, חלק הקב"ה, שבתוך כל יהודי. אהבת ארץ ישראל היא אהבת גילוי ההשגחה הפרטית של ה', שהוא – כמו שאנחנו מסבירים^{כו} – פן הגברא של ה', החלק הפרסונלי של ה'. ארץ ישראל היא "ארץ אשר הוי' אלהיך דרש אתה תמיד עיני הוי' אלהיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה"^{כז}. היום – י"ט כסלו, ראש השנה

כד ראה לוח "היום יום" כ"ח ניסן.

כה מלאכי א.ב.

כו ראה משניות ביצה פ"ד מ"ה; נדה פ"י מ"ז וטבול יום פ"ד מ"ב ועוד.

כז ראה מלכות ישראל ח"א עמ' שנד. ובכ"מ.

כח תניא פ"ב.

כט באריכות החל משיעור אור לכ' תשרי (נדפס בגליון נח) תשפ"ה.

ל דברים יא, יב.

לא פרדס רמונים של"ה פ"ב בשם הספרי.

לב מלכים"א ח, מח; ברכות ל, א.

לג משלי לא, ל.

לד דברים ו, יג; י, כ.

לה פסחים כב, ב.

לו דברים יז, יט.

לז במדבר-רבה יד, ו. וראה סנהדרין כ, ב.

לח ראה סנהדרין כ, ב.

מכל זה נלמד גם על מעלת תשובה מאהבה ביחס לתשובה מיראה – באהבה אין שום מושא אחר חוץ מה' או התגלותו ממש בתורה-ישראל-ארץ, וד"ל.

אהבה שהופכת זדונות לזכויות

הבדל עיקרי בין תשובה מיראה לתשובה מאהבה הוא שתשובה מיראה הופכת זדונות לשגגות ותשובה מאהבה הופכת זדונות לזכויות^ח. אדמו"ר הזקן, בעל הגאולה, מסביר בתניא^ט את המעלה המיוחדת – הפשט, אפשר לומר – של מי שעושה תשובה מאהבה, שגורמת לכך שזדונות נעשו לו זכויות. זו מעלה של "מעמקים קראתיך הוי"^י – הוא מתעורר מעומקא דלבא, בצמאון אדיר לה', בהיותו "בארץ ציה ועיף בלי מים"^{יא}, הרבה יותר מהצדיקים. היות שהגיע לצמאון האדיר בגלל העבירות שלו, הן שהביאו אותו למקום שצדיקים גמורים לא יכולים לעמוד בו^{יב} – הזדונות הופכים לזכויות (כגודל הסבה מן המסובב).

אבל אנחנו נתן עוד הסבה, הרבה יותר פשוט: כל האהבות שהוזכרו הן על דרך שחבר אוהב את חבר שלו, שבן זוג אוהב את בת זוגו וכו'. בכלל כתוב "על כל פשעים תכסה אהבה"^{יג} – מי שאוהב לא מסתכל על הפשעים של האהוב, "וירא און ולא יתבונן"^{יד}. כמו שאדם לא רואה חוב לעצמו^{טו}, משום שהוא אוהב את עצמו, כך גם ביחס למי שהוא אוהב וכולל אותו ב'מקיף' של האהבה עצמית^{טז}. אם אני אוהב אותך באמת

אהבה אחת (אהבה בגימטריא אחד)^{טז} – הרי שאין 'יראת תורה', 'יראת ישראל' או 'יראת ארץ ישראל', אלא רק יראה מאישים המייצגים את מושא היראה. עצם היראה היא כלפי שמיא בלבד, כצוואת רבי אליעזר לבנו הבעל שם טוב לא לפחד משום דבר חוץ מה' (כנ"ל), והיראה כלפי המייצגים של ה' היא חיצונית וטפלה ביחס לעצם היראה – יראת ה' בלבד. כך גם בצורת הלימוד, הריבוי מהמלה "את [הוי] אלהיך תירא"^{טז} הוא תוספת של טפל לעיקר^{טז}, וכך כל היראות הנוספות הן טפלות. לעומת זאת, החיבור של האהבות לה' מפורש בתורה – ההמשך הישיר ל"ואהבת את הוי' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך"^{טז} הוא לימוד התורה, "והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך ושננתם לבניך ודברת בם וגו'"^{טז}; הסיום של "ואהבת לרעך כמוך" הוא "אני הוי'^{טז}", "ואהבת לרעך מתחבר ל"אני הוי'", היינו שאהבת ישראל היא-היא אהבת ה' (וכידוע הרמז ש"ואהבת לרעך כמוך אני הוי'" עולה "ואהבת את הוי' אלהיך"); וגם אהבת ארץ ישראל מתחברת לאהבת ה', שהרי "למה נקרא שמה ארץ? שרצתה לעשות רצון קונה"^{טז}, ו"כמים הפנים לפנים"^{טז} ה' מאד אוהב את הארץ^{טז} ולבו ועיניו בה כל הימים^{טז}.

לט וכן אהבת ישראל כוללת כמובן אהבת תלמידי חכמים ותורתם, אהבת כל אשר בשם ישראל יכונה וגם אהבת ארץ ישראל בהיותה הארץ של ישראל – אין כאן אובייקטים שונים בעצם – מה שאין כן ביראה, ודוק.

מ ראה ברכות לו, ב ("את' הטפל לפריי"); עירובין ד, ב ("את' הטפל לבשרו").

מא דברים ו, ה.

מב שם ו, רז.

מג ויקרא יט, יח.

מד בראשית רבה ה, ח.

מה משלי כז, יט.

מו ה' אוהב את הארץ באופן מיוחד ומובדל משאר הארצות, וכשם שאומרים "המבדיל" בין ישראל לעמים" (נוסח הבדלה) כך אפשר לומר "המבדיל בין ארץ ישראל לחוץ לארץ" (כאשר חוץ לארץ היינו 'חוץ' לתחום הארץ שרצתה לעשות רצון קונה, לעת עתה, עד שתתפשט ארץ ישראל בכל הארצות).

מז ויש לומר שאהבת הארץ לה' קודמת לאהבת ה' לארץ, בסוד "אשה מזרעת תחלה יולדת זכר" (ברכות ס, א) – יולדת

את נשמות עם ישראל, המלאות אהבה כלפי האב והאם שלהן, ה' וארץ ישראל, ודוק.

מח יומא פו, ב.

מט פ"ז.

נ תהלים קל, א.

נא שם סג, ב.

נב ברכות לד, ב.

נג משלי י, יב.

נד איוב יא, יא.

נה ע"פ סנהדרין ט, ב.

נו ראה דרך מצותיך מצות אהבת ישראל.

מבכל האהבות, איך עוברים על פשע והופכים את הזדון לזכות.

ג. לבחור בתשובה מאהבה אין ישראל נגאלין אלא בתשובה מאהבה

יש שש מצוות תמידיות – אותן מונה ספר החינוך, לפי שיטת הרמב"ם – המכוונות כנגד ששת הקצוות של המרחב, כמו שמוסבר אצלנו בארוכה⁹. יש עוד מצוה ש'שואפת' להיות תמידית, מצות התפלה – "הלואי ויתפלל אדם כל היום כולו"^{10א} – והיא "היכל הקדש באמצע", המלכות, בתוך ששת הקצוות שכנגד שש מדות הלב. אבל יש עוד מצוה שמרחפת על שבע המצוות – שש המצוות התמידיות והתפלה – שהיא מצות הבינה, האם המרחפת על האפרוחים^{10ב}. ידוע שבזהר הקדוש בכל מקום תשובה היא בינה, אמא עילאה, "אם הבנים שמחה"^{10ג}. הבינה היא אור מקיף, כמו הסוכה שנקראת "מקיפין דאמא"^{10ד}, האמא שמרחפת על הבנים, "ורוח אלהים מרחפת על פני המים"^{10ה}.

המדרש אומר ש"רוח אלהים מרחפת על פני המים" זו "רוחו של מלך המשיח"^{10ו}. אכן, הרמב"ם פוסק שהמשיח יבוא כאשר יעשו תשובה (שהיא-היא סוד המים^{10ז}) – "וכבר הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה

אם אני אוהב אותך באמת – אני לא רק מכסה על הפשעים, אלא גם מלמד עליך זכות, ומאמין בלימוד הזכות הזה

– אני לא רק מכסה על הפשעים, אלא גם מלמד עליך זכות, ומאמין בלימוד הזכות הזה. אני אוהב אותך, ועשית משהו לא בסדר, למראית העין שלי ושל אחרים. מתוך אהבה אני מכסה על המעשה, ועוד יותר – אני מחפש זכות, לא חוב. כלומה, טבע האהבה – בניגוד לטבע היראה – הוא בעצם לחפש זכות על מי שאתה אוהב. ממילא, אף על

פי שעל פניו המעשה מתפרש לחומרא, כזדון, וכך יתפרש גם כשיגיע לבית דין – אני, שאוהב אותך, מפרש אותו לזכות.

היות שהאהבה מטבעה היא ללמד זכות על האהוב – כפי שמודגש במיוחד באהבת ישראל – כך גם כלפי שמיא, כמו שרואים בהרבה סיפורים חסידיים. חז"ל אומרים¹¹ שאם אני רק ירא מה', כאשר יש לי איזה טרוניא או טענה כלפי הקב"ה אני יכול לעזוב אותו, חלילה, אבל אם אני אוהב אותו אף פעם לא אעזוב. אדרבא, אני אלמד זכות על הקב"ה. אני אקרא את אגרת הקדש יא בתניא, "להשכילך בינה"¹², ואאמין באמונה שלמה שהכל לטובה, טובה נצחית, הכל בא מעדן סתימאה, הכל תענוג אלקי, כמו שעוד נסביר¹³. במלים פשוטות – אם אני אוהב את ה' אני אלמד עליו זכות, כמו שאם אני אוהב אותך אני מלמד עליך זכות. ממילא מובן למה תשובה מאהבה הופכת זדונות לזכויות, מדה כנגד מדה – אתה הפכת באהבה שלך לזכויות את הזדונות של הזולת, או של הקב"ה, כביכול, וממילא, מדה כנגד מדה, ה' הופך את הזדונות שלך לזכויות. זהו פשט גמור! מהפשט הזה רואים שכדי לתפוס מהי תשובה מאהבה צריך להתבונן דווקא באהבת ישראל, שבה מודגש במיוחד, יותר

ס בספר לחיות במרחב אלקי. וראה גם סוד ה'ליראיו' ש"א פ"כ ושיעורים בסוד ה'ליראיו' ח"ג.

סא ברכות כא, א.

סב ראה תקו"ז תקון ו.

סג תהלים קיג, ט.

סד שעה"כ דרושי חה"ס ג; פע"ח שער חה"ס פ"ג.

סה בראשית א, ב.

סו בראשית רבה ב, ד; זהר ח"א קצב, ב.

סז בראשית רבה שם.

נז ראה רש"י על דברים ו, ה.

נח נלמדה באריכות בשנת תש"פ החל מכ"ב אדר.

נט בפרק ד במדרגת הכתר.

השנה כולה.

בכל מקום יש בחירה – בחירה בין החיים למות, בין הטוב לרע, "ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע"^{עב} – והתורה מצוה "ובחרת בחיים"^{עג}. גם את הפסוקים האלה נדרוש בצורה קצת קיצונית, ונסביר ש"החיים" הם תשובה מאהבה ו"המות" הוא תשובה מיראה, ויש בחירה חפשית. מהי תשובה מיראה? שהאדם פוחד פחד מות, הולך למות, ומתוך כך הוא עושה תשובה, "יום אחד לפני..."^{עד}. זו

תשובה מיראה. אבל חיים הם תודעה שאני לא הולך למות, "לב ישראל חי"^{עה} ואני (כמו דוד מלך ישראל) "חי וקים"^{עו}, כמו שהרבי אומר^{עז}. מי שמרגיש שהוא חי וקים תמיד, בכל מצב, בוחר בחיים, ואז הוא עושה תשובה מאהבה. באהבה אין פחד מות, אין מות, "בלע המות לנצח"^{עח}. שוב, "איזהו חכם? המכיר את מקומו", בכל מקום בו אתה נמצא יש בחירה על התשובה. תשובה תמיד צריך לעשות – היא יותר מכל המצוות התמידיות, היא המקיף של כולם, אמא. בכל אופן, על הבינה-אמא כתוב "מינה דינין מתעריך"^{עט} – מחיצוניות הבינה יש אפשרות להופעת מדת הדין, שהיא היראה. אמא היא תשובה, ומהחיצוניות שלה יוצאת תשובה מיראה, שהזדונות נעשו רק שגגות, אבל הפנימיות שלה היא תשובה מאהבה, שהופכת

עב דברים ל, טו.

עג שם פסוק יט.

עד אבות פ"ב מ"י.

עה הוספות לכש"ט (קה"ת) אות קסט.

עו ר"ה כה, א.

עז ראה שיחת ה' אב תשמ"ח ושיחות ש"פ ויחי ובא תשנ"ב.

עח ישעיה כה, ח.

עט ראה זהר ח"א קנא, א; ע"ח ש"ג פ"ח; שם ש"ד פ"ב.

לא מספיק

שיעשו תשובה

מיראה - לא

יעבור... בשביל

שהגאולה תבוא

תיכף ומיד ממש

צריך תשובה

מאהבה. אז

באמת כיף לה'

להביא לנו את

המשיח תכף

ומיד ממש

בסוף גלותן ומיד הן נגאלין"^{סח}. הרבי מדבר הרבה על ההבטחה של התורה^{סט} – קשור לתורת הבעל שם טוב, שהיא תורת הבטחון. צריך לבטוח במה שה' מבטיח, וההבטחה העיקרית שלו היא שאנחנו – אני ואתה ואת – נעשה תשובה. על איזו תשובה מדובר? לא מספיק שיעשו תשובה מיראה – לא יעבור... בשביל שהגאולה תבוא תיכף ומיד ממש צריך תשובה מאהבה. אז באמת כיף לה' להביא לנו את המשיח תכף ומיד ממש.

"ובחרת בחיים"

הערב, כדרכנו, נעשה פרצוף – נתבונן בהבדלים בין תשובה מיראה לתשובה מאהבה בכל אחת מהספירות העליונות. הרי תשובה היא דבר כללי לגמרי – היא נדרשת בכל מקום, אצל כל אחד ואחד, כאשר כל אחד ואחד נמצא במקום אחר בספירות העליונות. כתוב "איזהו חכם? המכיר את מקומו"^ע. מה המקום של כל אחד ואחד? המדה, הספירה בלשון הקבלה והחסידות, בה הוא נמצא. אבל בכל מקום בו נמצא האדם, תמיד, יש לפניו שתי אופציות של תשובה. הכרחי לשוב אל ה' – כולנו צריכים לשוב בכל רגע, "כל ימיו בתשובה" – אבל בכל רגע ובכל מקום אפשר לשוב אל ה' מיראה ואפשר לשוב אל ה' מאהבה. כמו שפתחנו, עיקר תורת הבעל שם טוב הוא לשוב אל ה' בכל מקום ומקום מתוך אהבה. אהבה היא מדת החסד, מדת החסידות, כל דרך החסידות, שהיום ראש השנה שלה – הכלל, הראש, ש"בתר רישא גופא אזיל"^{עא} במשך כל

סח רמב"ם, הלכות תשובה פ"ז ה"ה.

סט ראה ד"ה "החדש הזה לכם" תשל"ה ס"ו (נתבאר בשיעור ח' ניסן תשפ"ה ונדפס בתשורה מאיעסקי).

ע ע"פ אבות פ"ו מ"ו.

עא עירובין מא, א. וראה סוטה מה, ב.

ומכריח את עצמי, ואילו תשובה מאהבה היא בדרך של אתהפכא. מי עושה אתכפיא? "אין דבר העומד בפני הרצון"^פ, "אין תקיף כרצון"^פ, והרצון בנפש עושה את האתכפיא, שאבטל את הרצון שלי לרצון ה'.

בתניא, בפרק מג – שסופו עוסק בתשובה מאהבה (כפי שיבואר בסמוך) – כתוב שהתכלית היא "אהבה בתענוגים"^פ. הוא מסביר שהתענוג הזה בעבודת ה' בא אחרי יראה עילאה, הבטול המוחלט לה' – בטול הרצון – כי "דרכו של איש לחזור אחרי אשה"^פ. האשה היא "אשה יראת הוי'", ומי שמקדים את היראה זוכה להארה, "יערה עליו רוח ממדום"^ט, ומקבל "אהבה בתענוגים" באופן של "עבודת מתנה אתן את כהנתכם"^צ. "אהבה בתענוגים" היא העומק של תשובה מאהבה^א, והתענוג שייך לפנימיות הכתר.

שלש דרגות של אהבה

בעצם, כשמדברים על תשובה מאהבה, אפשר למצוא בתניא שלש מדרגות של אהבה בה מדובר – אהבת עולם, אהבה רבה או אהבה בתענוגים. תשובה מאהבה בכל סוג של אהבה היא אחרת, וגם הפועל היוצא שלה הוא אחר. בסוף פרק מג מדובר על תשובה מתוך אהבת עולם, שהיא כמו תשובת רבי אלעזר בן דודיאי, שיצתה נשמתו – מסירות נפש ממש. הוא שם את ראשו בין ברכיו, געה ובכה עד שיצאה נשמתו בבכיה, ואז יצאה בת קול "רבי אלעזר בן דודיאי

זדונות לזכויות.

גם אם יש לנו מליני יהודים שכל העבירות שהם עשו הן רק שגגות – הכל שגגות – לא די בכך בשביל להביא משיח תכף, בכיף, ברגע הזה. אבל אם כל היהודים לא עושים תשובה מיראה אלא תשובה מאהבה, ואז הזדונות נעשו זכויות, יש די זכויות להבאת המשיח נאו ממש. מהי ביאת משיח? "אחישנה"^פ. אפילו שחיינו אלפי שנים של "בעתה", כשמגיע הרגע יש "אחישנה" – זהו פשט הפסוק^א. חז"ל מסבירים ש"זכו" – "אחישנה"^ב, לכן חייבים להגיע למצב של "זכו", ו"זכו" היינו תשובה מאהבה, שהופכת זדונות לזכויות. לחיים לחיים.

ד. פרצוף תשובה מאהבה

אחרי ההקדמות הללו, נתחיל להתבונן בפרצוף:

כתר: בטול רצון ואהבה בתענוגים

חיצוניות הכתר ופנימיות הכתר הם כח הרצון וכח התענוג^א.

אפשר לעשות תשובה מתוך רצון – מה הכוונה? מתוך בטול הרצון, "בטל רצונך מפני רצונו"^ב. אני מאמין שכל מצוה היא הרצון של הקב"ה, ואני מחויב, מתחייב, לקיים את הרצון שלו. אם יש לי רצון אחר, בהיותי בשר ודם, אני צריך לבטל לרצון ה' את הרצון שלי, ובכך בעצם לבטל את האגו שלי, את ה'אני' שלי. יחסית לעשיית תשובה מתוך תענוג, כמו שמיד נסביר, זו תשובה מיראה.

התשובה הזו בעצם היא אתכפיא. מה ההבדל בין תשובה מיראה לתשובה מאהבה? תשובה מיראה היא בדרך של אתכפיא, כי אני ירא

פ ראה זהר ח"ב קסב, רע"ב.

פ ראה קונטרס "כללי החינוך וההדרכה" פט"ז. זהר ח"ב קסב, ב.

פז שיר השירים ז, ז.

פח ע"פ קדושין ב, ב.

פט ע"פ ישעיה לב, טו.

צ במדבר יח, ז.

צא עוד על הקשר בין תשובה מאהבה לתשובה בתענוגים ראה לקו"ת דרושים לסוכות פא, ב, שיחת עשרה בטבת תשמ"ז (ובכ"ד) ובמחול הכרמים סוף פ"ט ובכ"ד.

פ ישעיה ט, כב.

פא רד"ק עה"פ.

פב סנהדרין צח, א.

פג ראה מאמרי אדה"צ עה"ת ח"ב עמ' תקפא. ובריבי מקומות.

פד אבות פ"ב מ"ד.

בעל תשובה צריך להגיע בנפש למיאוס בחיים - דברים שהיום הפסיכולוגים יאמרו שהם מאד-מאד לא בריאים... אבל ככה כתוב

מתוך התשובה הזו – יוצאת בת קול (היינו ההד מתשובה עצומה זו) ואומרת 'הנך הרבי של כל בעלי התשובה ויש לך חלק לעולם הבא'. לא מתאים לומר לגביו שזדונות נהפכו לו לזכויות – זהו הפך הענין. הענין שהוא מלא זדונות והוא מואס בהם – מיאוס שבא מתוך אהבה, "אהבת עולם" (שקודמת לידיעה עילאה, כפי שהוא מסביר שם בתניא). הוא לא רוצה להעלות את הרע, אלא לדחותו בשתי ידיים

ולהשליכו לפומא דתהומא רבא, לקיים "ותשליך במצולות לים כל חטאתם"^{קא}. זו תשובה של "הרגו בתענית"^{קב}, לא אתהפכא, בתשובה אדירה לצאת מהרע (שמביאה להסתלקות, שהיא כמעט איבוד עצמו לדעת – ר"ל – ולכן נדרשת בת קול שתעיד שהוא מזומן לחיי העולם הבא, וד"ל).

למעלה מאהבת עולם יש אהבה רבה, שעליה הוא כותב בפרק ז בתניא – המקום היחיד בו הוא מסביר למה אצל בעל תשובה מאהבה הזדונות נעשו זכויות. כמו שכבר אמרנו, הוא כותב שבעל תשובה מגיע דווקא מתוך הזדונות שלו לאהבה רבה, שהיא צמאון עצום – "צמאה לך נפשי... בארץ ציה ועיף בלי מים" – ולכן 'מגיע לו' שהזדונות יהפכו לזכויות. אם כן, לפי התניא כל המושג של הפיכת הזדונות לזכויות בתשובה מאהבה נאמר דווקא באהבה רבה (ולא באהבת עולם).

אבל יש אהבה יותר גבוהה, אהבה בתענוגים, שגם בה לא כתוב שהופכת זדונות לזכויות. למה? כי היא למעלה מהמושגים זכויות וזדונות – "אם צדקת מה תתן לו"^{קג}. מי ששב מתשובה

[הרבי של כל בעלי התשובה^{צב}] מזומן לחיי העולם הבא^{צג}. לא כתוב שהזדונות נהפכו לו לזכויות. אולי זה מה שקרה, אבל לא כתוב, ויש לומר שזה לא שייך במקרה שלו. הוא הגיע לאהבת עולם – אהבה עזה, בלשון התניא^{צד} – מתוך התבוננות בגדולת ה', התבוננות במי שהוא חטא נגדו. מה בעצם קרה לו? איך הוא הלך לעולמו? איך הוא מת? הוא מת מתוך מיאוס עצמי. כתוב בתניא שהצדיקים מואסים ברע^{צה}, "אהבי

הוי' שנאו רע"^{צז}, וכאן מדובר באחד שעבר על כל התורה כולה, במיוחד בפגם הברית נוראי, והוא שונא את הרע של עצמו. הצדיקים אוהבים ה' ומתוך כך שונאים את הרע, ואילו בעל תשובה בעצם מגיע לאהבת ה' ותשובה מאהבה מהכח של "שנאו רע". אדמו"ר הזקן כותב^{צח}, ועוד יותר ממנו אדמו"ר האמצעי^{צט}, שבעל תשובה צריך להגיע בנפש למיאוס בחיים – דברים שהיום הפסיכולוגים יאמרו שהם מאד-מאד לא בריאים... אבל ככה כתוב, מיאוס, שנאת עצמו (דהיינו שנאת הנפש הבהמית שלו, אתה הוא מזוהה, כמבואר בתניא^{צט}). כאשר אדם שונא את עצמו ומואס בחייו, ועושה תשובה כבורח מן המות (של עצמו) ממש^ק, המות הרוחני, ומת בגוף

צב פרי צדיק נצבים ו. ראה שיעורי י"ז שבט תשמ"ח; כ"ב תמוז תשע"ט; ב' ניסן תשע"ה. ובכ"מ.

צג עבודה זרה יז, א.

צד תניא פ"ג וראה גם שיעור י' תמוז (ח"ב) - נדפס בגליון שופטים - תשפ"ג.

צה תניא פ"ג.

צו תהלים צז, י.

צז לקו"ת עקב טז, ד; דרושים לר"ה סא, ג; דרושים לסוכות עט, ב.

צח ראה דרך חיים שער התפלה פכו, פמו, פנ"ב, פפ"א, פצ"ג; באריכות סה"מ קונטרסים ד"ה "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים" ועוד בריבוי מקומות.

צט תניא פכ"ז.

ק ראה גם הקדמת דרך חיים פ"ג, ובריבוי מקומות בדא"ח.

קא מיכה ז, יט.

קב ע"פ ירושלמי סוטה פ"ה ה"ה.

קג איוב לה, ז.

לכן צריך לקדש את השבת. אבל בשבת עצמה כתובים שני פסוקים (בעשרת הדברות שבפרשת יתרו ובעשרת הדברות שבפרשת ואתחנן), "זכור את יום השבת לקדשו"^{קיא} ו"שמור את יום השבת לקדשו"^{קיב}. חז"ל אומרים "זכור" ו"שמור" בדבור אחד נאמרו"^{קיג}, אבל בכל אופן שמענו שתי מלים – "אחת דבר אלהים שנים זו שמעתי כי עז לאלהים"^{קיד} – אז יש בשבת עצמה שתי מדרגות. הלאו של שבת הוא "שמור", והמניע שלו הוא יראה (כמו של כל מצוות לא-תעשה, כמו שנסביר) – "שמור" לנוקבא"^{קטו}, "אשה יראת הוי' היא תתהלל". על המדרגה הזו כתוב בתיקוני זהר"^{קטז} ש"בראשית", המלה הראשונה בתורה, היא **ירא-שבת** (וגם **ירא-בשבת**). לעומת זאת, ה"זכור" של שבת הוא מצות עשה, שהמניע שלה הוא אהבה, בחינת זכר ("זכר חסדו"^{קע}). יש בשבת גם יראה, הבטול של החכמה, וגם אהבה שמתבטאת בענג שבת, התלבשות והארה של התענוג מהכתר דווקא בחכמה. ענג שבת מתחיל מקידוש היום, שהוא הקיום של "זכור את יום השבת לקדשו" – "זכרוהו על היין"^{קפ}, היין המשמח והמענג. אם כן, התשובה מיראה של שבת היא ה"שמור" והתשובה מאהבה של שבת היא ה"זכור".

מי ששב

מתשובה

בתענוגים זוכה להגיע למקום בו מתגלה שיהודי לא חטא מימיו.^{קיד} באותה מדרגה לא שייך לומר שזדונות נעשו זכויות, כי אין בכלל זדונות. הגילוי הזה בא מאהבה בתענוגים, שכתוב בתניא שבאה דווקא לאחר שמגיע לשלמות יראה עילאה. אם כן, אהבה בתענוגים שמעל לזדונות וזכויות, היא התשובה מאהבה בכתר (פנימיות הכתר), בעוד בטול הרצון לרצון ה' היא יחסית התשובה מיראה של הכתר (חיצוניות הכתר).

כתוב^{קפ} שהיום העיקרי בשבוע של תשובה מאהבה הוא שבת קדש. **שבת** אותיות **תשב**^{קפ}, יום של תשובה – ואיזו תשובה? תשובה עילאה, תשובה מאהבה. אפילו המלה **שבת** היא כפולה של **אהבה**, של 13 (13 פעמים שם **נד: יוד הא ויו הא – חי חי חי**) – היהלום של שם הוי' ב"ה. בכללות שבת היא מוחין דאבא, חכמה^{קט}. עכשיו מדברים על מי שנמצא בחכמה, כמו תלמיד חכם שכל השבוע נקרא שבת^{קי}. אצל כלנו, תשובת ימי החול היא יחסית תשובה מיראה והתשובה של שבת היא תשובה מאהבה,

חכמה: "זכור" ו"שמור"

קד ראה **מעין גנים** תצוה. קה ראה מי השלוח בראשית עה"פ ויצו ה' אלקים; תחלת פרשת ויגש; בחקתי עה"פ ואבדתם בגוים; קהלת עה"פ "שמח בחור". קו ראה לקו"ש ח"ה עמ' 65 ואילך; ח"ח עמ' 395 ואילך, ובמ"מ שם. קז תניא אגה"ת פ"י. קח חומת אנך על בראשית ב; קהלת יעקב ערך 'שבת'; סידור של שבת ח"א שרש ראשון ענף ג ובריבוי מקומות בחסידות. קט ראה פע"ח שער מקראי קדש פ"א. קי זהר ח"ג כט, א.

קיא שמות כ, ח.

קיב דברים ה, יב.

קיג ראש השנה כז, א.

קיד תהלים סב, יב.

קטו זהר ח"א מה, ב.

קטז הקדמת תקו"ז ה, ב; יב, א ובכ"מ.

קע תהלים צח, ג; קלו, כב. ראה גם הגהת צמח בע"ח של"ט

דרוש י ובכ"מ.

קפ פסחים קו, א.

בינה: "תשובה ומעשים טובים"

הבינה היא הכלל הגדול של התשובה, כנ"ל, אבל במדרגה הפרטית של הבינה בתוך הפרצוף שלנו נתבונן לפי ווארט של אדמו"ר הזקן, בעל הגאולה:

כתוב "תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים"^{קט}. כידוע, כמו שכבר הקדמנו, סתם תשובה היא בבינה, אז מה הכוונה "תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים"? קודם כל, "תכלית חכמה תשובה" – עוד לפני התוספת של "ומעשים טובים" – אומרת שהתכלית של החכמה היא שתאיר ותחיה את התשובה בכח של "החכמה תחיה בעליה"^{קכ} (לפי המבואר קכא ע"בעליה" של החכמה היינו הבינה-התשובה שמתחיה ממנה). בלי החכמה התשובה היא "במחשכים"^{קכב}, כמו שכתוב על תלמוד בבלי קכג. אמנם אני עושה תשובה, אבל אין בתוך התשובה שלי גילוי אור, במיוחד גילוי אור פנימיות התורה. בסופו של דבר צריך אור, התכלית היא גילוי אור ה'. "תורה אור"^{קכד} ו"אורייתא מחכמה נפקת"^{קכה}, וצריך את האור הזה בתוך התשובה. לגילוי הזה קוראים "תכלית חכמה תשובה"^{קכז}, אבל הוא לא מספיק – צריך "תשובה ומעשים טובים". אדמו"ר הזקן כותב קכז שתשובה מאהבה היא לא תשובה בפני עצמה, אלא "תשובה ומעשים טובים" כמקשה אחת. תשובה בלי מעשים טובים היא עדיין תשובה מיראה. אבל אם אתה רוצה להגיע לתשובה מאהבה – אליה

כולנו צריכים להגיע – צריך דווקא "תשובה ומעשים טובים". מהם "מעשים טובים"? כתוב בחסידות קכח שהם מעשים מאירים, "וירא אלהים את האור כי טוב"^{קכט}. מאיפה באים האור והטוב? מיסוד אבא שמתייחד, מזדווג, עם יסוד אמא קל. כאשר התכלית של החכמה-אבא מאירה בבינה-אמא היא פועלת תשובה כזו שהיא אחת עם מעשים טובים. לעומת זאת, אם האור של האבא, ה"תכלית חכמה", לא מגיע לאמא – התשובה היא יחסית "במחשכים". היא אכן תשובה, אבל תשובה מיראה. כלומר, תשובה מיראה היא תשובה חשוכה ואילו תשובה מאהבה היא תשובה מאירה. כתוב קלא שהבעל שם טוב אהב אור. עוד מעט חנוכה, והוא החג של הבעל שם טוב משום שהוא אהב אור. בכל מקום אליו הגיע הוא היה מדליק עוד נר ועוד נר, "מוסיף והולך ואור"^{קלב}, "מעלין בקדש"^{קלג} באור.

באותו מאמר כותב אדמו"ר הזקן שמעשים טובים לא מתחילים רק מהמעשה בפועל. מעשים טובים, שהם מעשים מאירים, מתחילים מההתבוננות – גם בעיון התורה וגם בעבודת התפלה, "עבודה שבלב"^{קלד}. אתה יכול ללמוד תורה עם חויה של אור ויכול ללמוד בלי אור. זהו בעצם ההבדל בין תלמוד ירושלמי, עם אור, לתלמוד בבלי, "במחשכים", כמו שהזכרנו. גם כשאתה מתבונן בלב, דווקא אם ההתבוננות היא מעומקא דלבא הלב הוא כלי לקבל את ה"אור כי טוב" שבא מהחכמה. בסוף התניא, בקונטרס אחרון קלה, יש ד"ה "וצדקה נחל איתן"^{קלו}, בו אדמו"ר הזקן מסביר את הסוד הזה – שהחכמה

קט ברכות יז, א.

קכ קהלת ז, יב.

קכא ד"ה וכל העם רואים" תש"ז פ"ד; אג"ק אדמו"ר הרי"צ ח"ג אגרת תשסט (עמ' ששה).

קכב איכה ג, ו.

קכג סנהדרין כד, א.

קכד משלי ו, כג.

קכה זהר ח"ב קכא, א. וראה שם פה, א.

קכו ורמז מיוחד להשגה: חכמה תשובה עולה תשפ"ו!

קכז מאמרי אדה"ז הקצרים עמ' תקפו (ד"ה "תשובה ומעשים טובים").

קכח לקו"ת מטות פב, א. ובכ"מ.

קכט בראשית א, ד.

קל ראה גם קהלת יעקב ערך "טוב".

קלא לוח "היום יום" ו' אלול; סיפורי חסידים מועדים סיפור 358. ובכ"מ.

קלב ע"פ משלי ד, יח.

קלג שקלים פ"ו מ"ד. ובכ"מ.

קלד תענית ב, א.

קלה תניא קסא, א.

קלו עמוס ה, כד.

תשובה מיראה היא תשובה חשוכה ואילו תשובה מאהבה היא תשובה מאירה

שאני כל כך שקוע בתוך החטאים שלי, ר"ל, עד שלא אוכל לקום, לא אוכל לצאת מהחטא. הרב המגיד – בעל ההילולא של היום – אומר שהתשובה האמתית היא מתוך יאוש^{קמב}. גם ווארט חזק מאד – תשובה היא ממצב שאני מיאוש. הוא כותב אפילו

יותר מזה, כמעט שהקב"ה, אבי שבשמים, מיאוש ממני (כל כך התרחק ממנו בנו יחידו). אם בכל אופן אני, בן המלך שהתרחק – וה' כבר התייאש ממני מזמן – פתאום עושה תשובה וחוזר לאבי שבשמים, התענוג, האתהפכא, גדול עד מאד, שאחרי היאוש עשיתי תשובה (מאהבה). אלו המלים שלו. רק תשובה מאהבה תוציא אותי מהיאוש. כמה שוה יאוש? 317. כמה שוה תשובה? 713. מספרים-ספרות 'חברים', השתקפות בראי. צריך לעשות תשובה מעומקא דלבא, עומק הלב המתעורר דווקא מתוך עומק הקליפה, מתוך השקיעה בשער הנון של הטומאה – משמה צריך לעשות תשובה. במצרים לא עזרה תשובה כדי לצאת משער הנון, אבל עכשיו, בגאולה האחרונה, היא תעזור^{קמב}. מי שנפל בשער הנון הוא במצב של יאוש, אבל "אין שום יאוש בעולם כלל"^{קמד}, "אין אבוד"^{קמה}, תמיד אפשר לתקן ולעשות תשובה – "אין לך דבר העומד בפני התשובה"^{קמו}. אבל חשוב להבין את הניגוד בין היאוש והתשובה, להרגיש אותו, ולעשות תשובה מתוך היאוש^{קמז}. לכן כל ישראל עתידים

קמבמדל"י לקו"א רסד (תורה שחלקים ממנה התבארו בהמשך): "... ועל ידי הבעל תשובה מחמת שהתענוג בא אחר היאוש והיו כמציאת אבידה גדולה, ויש מזה תענוג גדול עד מאד..."

קמג אוה"ח על שמות ג, ת.

קמד לקומ"ת תורה עח.

קמהלוח "היום יום" י"ד אייר (פסח שני).

קמו ז"ח (מרגליות) יט, ב (מדרש הנעלם). ראה ירושלמי פאה פ"א ה"א.

קמז התשובה מתוך יאוש היא סוד תשובת יאוש המלך, שהיה קרוב לה' בחיי רבו יהודיע הכהן, אך לאחר מותו התרחק מאד, עד שעשה מעצמו עבודה זרה (דברי הימים ב

צריכה להאיר בנקודה הפנימית שבלב. ההארה הזו היא ה"נחל איתן", שיאיר לעתיד לבוא^{קלז}, וכשהוא מאיר בלב גם המוחין שלך, בלימוד התורה, הם עם האור, וגם הלב שלך, בתפלה, הוא עם אור. כמובן, התכלית היא להגיע למעשים טובים בפשט,

החל מעבודת הצדקה, כמו שהפסוק אומר "וצדקה כנחל איתן".

אם כן, כאן הסברנו שתי דרגות בתוך הבינה: עיקר התשובה הוא "ולבבו יבין ושב"^{קלח}, אבל יש תשובה מיראה, בלי "תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים" כאחת, ויש תשובה מאהבה, שהתכל'ס שלה היא "תשובה ומעשים טובים" כמקשה אחת.

דעת: חרטה על העבר וקבלה על העתיד

ידוע^{קלט} שהתשובה מורכבת משתי בחינות – חרטה על העבר וקבלה על העתיד^{קמ}. אדמו"ר הזקן פוסק בתניא^{קמא} שעיקר התשובה מהתורה הוא הקבלה לעתיד. הוא לא אומר שלא צריך להתחרט – צריך! – אבל עיקר התשובה הוא עזיבת החטא, לקבל על עצמו לא לשוב לרע עוד. כמו שנסביר עכשיו, חרטה על העבר היא יחסית מתוך יראה ואילו קבלה על העתיד היא מתוך האהבה. לכן בחסידות העיקר הוא הקבלה לעתיד, כי זו תשובה מאהבה.

בתוך המלה חרטה יש אותיות חטא. זהו פשט, מורגש שם החטא שחטאתי לה'. מהי היראה שם? שאני פוחד שאני ח"ו תפוס בחטא,

קלז אותיות איתן משמשות בלשון עתיד – אהיה, יהיה, תהיה, נהיה (אהיה יהיה תהיה נהיה עולה ישראל!).

קלח ישעיה ג, י.

קלט רמב"ם הלכות תשובה פ"ב ה"ב.

קמ ורמז: חרטה על העבר וקבלה על העתיד עולה 1331, 11 בחזקת 3, משיח במספר קדמי.

קמאתניא אגה"ת פ"א.

שאינן לו שום סיכוי לצאת מזה חי. אז הוא מתחרט באמת שהלך לים. זו דוגמה קיצונית שחרטה היא פחד – חרדה שלא אוכל לצאת מהמצב הביש שלי (**חרטה** – **חרדה** מתחלפות בחילוף האותיות הלשוניות ט-ד).

לעומת זאת, קבלה לעתיד היא כבר בטחון שאני מסוגל להשתחרר מהחטא. בטחון הוא הסניף של האהבה^{קנב}. קבלה על עצמי להשתנות – שינוי מעשה, שמשנה את המזל לטובה^{קנב} – היא מתוך בטחון שלמעלה מהשכל, בטחון מופרז, בטחון של יוסף הצדיק.

בכל אופן, אמרנו שהחרטה על העבר, התשובה של חרטה, היא בעצם תשובה מיראה, ואילו התשובה של קבלה לעתיד היא תשובה מאהבה. אהבה ובטחון הולכים יחד – בטחון שאפשר להשתנות. שוב, זהו בטחון מופרז (וכמבואר אצלנו^{קנב} בסוד "פרזות תשב ירושלם"^{קנב} ר"ת "פתי יאמין לכל דבר"^{קנב}) – כל אחד יודע שאין הרבה סיכוי, אבל אני לא מתחשב בזה, לא חושב בכלל על הסיכוי הנמוך (לא עוסק ולא מאמין בתורת ההסתברות), ורק מקבל לעתיד שמהיום והלאה אני אחרת. כמו שמשופר^{קנב} על הרבי כשרצה להפסיק לעשן: הוא היה מעשן בשרשרת, ובאותו רגע ששמע בשם חמיו, הרבי הקודם, שלא טוב לעשן הוא מעך את הסיגריה שבפיו ומאותו רגע לא נגע עוד בסיגריות. זהו כח של בטחון, שאני בעל

קנב פלה"ר בראשית נט, ב.

קנב ראה ר"ה טז, ב.

קנב **לב לדעת** מאמר "אמונה ובטחון" ביאור ז; **הנפש** פ"א עמ' קעט.

קנב זכריה ב, ח.

קנב משלי יד, טו.

קנב ראה בסגנון אחר בימי מלך ח"א עמ' 473 (אך ראה הסתייגות בהתקשרות גליון 1023, ועצ"ו).

כל אחד יודע

שאינן הרבה

סיכוי, אבל אני

לא מתחשב בזה,

לא חושב בכלל

על הסיכוי הנמוך

(לא עוסק ולא

מאמין בתורת

ההסתברות),

ורק מקבל

לעתיד שמהיום

והלאה אני

אחרת

לעשות תשובה, גם האובדים והנדחים^{קמח} שנפלו לשער הנון. איזו תשובה יעשו? תשובה מאהבה.

למה אנחנו שמים את הזוג הזה בדעת? החרטה היא גבורות שבדעת והקבלה לעתיד היא חסדים שבדעת. בשביל לעשות תשובה צריך דעת. מי שאין לו דעת – "עני בדעת"^{קמט} – לא יכול לעשות תשובה בכלל. "דעת חסרת מה קנית"^{קנב} – "קנית" לשון תיקון^{קנב}. אי אפשר לתקן שום דבר בלי דעת, "דעת קונה" ו"דעת מקנה"^{קנב}.

יאוש ובטחון

החרטה היא הדעת שחטאתי, ואני פוחד מאד שאני נאחז בפח **החטאים הרבים** שלי ושלא אוכל להשתחרר ח"ו. כלומר, החרטה היא מתוך יראה שאני לא אצליח לצאת מהחטא, כמו אחד שנמצא בבז, אחד שטובע בים. יש משל מפורסם וחשוב בחסידות^{קנב} שמדגים מהי חרטה: מישוה שהלך לרחוץ בשפת הים, למרות שהזהירו אותו מהסכנה שבכך, ופתאום הוא מוצא את עצמו טובע בים – ובאותו רגע הוא מתמלא חרטה על כך שהלך לכיף של שחיה בים. מהי החרטה? פחד שהוא הולך לטבוע, הולך למות, יאוש, תחושה

כד, ידכב). ואף על פי כן, "אין שום יאוש", וצאצאו, המלך יאשיהו (שנקרא על שמו), תקן אותו, עד שעליו קונן ירמיהו "רוח אפינו משיח הוי" (איכה ד, כ) – הוא בחינת משיח ה', בעל תשובה השב אל ה' מאהבה, ודוק.

קמחע"פ ישעיה כז, יג.

קמטראה נדרים מא, א.

קנב קהלת רבה ז, לב (ובכ"מ). ראה נדרים מא, א.

קנב ראה גם רש"י לדברים לב, ו.

קנב ראה קידושין ט, ב (וברשב"א שם), ובספר **הנפש** פ"ז הערה לד.

קנב בכ"מ בדא"ת. ראה לדוגמה מאמר ד"ה "כנשר יעיר קנו" תר"מ (תורת שמואל תר"מ ח"ב עמ' תתקלו ובנסמן שם); מאמר ד"ה "תקעו בחדש שופר" תרע"ז (סה"מ תרע"ז עמ' כב).

יותר טוב, וזהו הרגע הבא. כל מציאות הזמן היא תשובה^{קסז}. הזמן הוא בעצם תשובה של ה' – שכל רגע הוא מתחרט על העבר וכל רגע, כל שניה, הוא מקבל על העתיד (ה' הוא בעצם מעל הכל, רק שהוא מתחרט על העבר ומקבל על העתיד, וד"ל). ככה הזמן מתהווה ונמשך, בסוד "כי רגע באפו [מה שה' 'כועס' על רגע העבר] חיים [נצחיים] ברצונו [לעתיד]"^{קסו}. והוא מה שגם היום ה' "בונה עולמות ומחריבן"^{קסז} בכל רגע תמיד, וד"ל.

חסד וגבורה: בירור מראה ובירור מאהבה

בכלל, בחסד ובגבורה יש "סוד מרע ועשה טוב"^{קסח} – "סוד מרע" מראה, בגבורה, ו"ועשה טוב" מאהבה, בחסד, כמו שכתוב בתניא^{קסט} שיראה היא שרש לכל מצות הלא־תעשה של התורה ("סוד מרע") ואהבה שרש לכל מצות העשה ("עשה טוב"). אבל אנחנו רוצים למצוא בכל אחת מהספירות בפני עצמה גם תשובה מאהבה וגם תשובה מיראה. לכן צריך לומר שב"סוד מרע" של הגבורה יש גם אהבה, שאפשר לאהוב את ה' מתוך ה"סוד מרע", וב"עשה טוב" של החסד יש גם יראה. איך נסביר את העניין? קודם כל, יש ווארט מפורסם של רבי הלל מפאריש^{קע}, שאמנם מצוות לא תעשה הן מתוך

קסוהוראה גם מדל"י רכה על אהבה רבה לצדיקים שלפני הצמצום, מעל הזמן, ואהבה לבעלי תשובה הקשורה לקיום העולם תחת הזמן. קסו תהלים ל, ו.

קסז בראשית רבה ג, ז. "בוא עולמות ומחריבן" עולה **עולם שנה נפש**, היינו שהדבר מתחולל בכל ממדי המציאות, לפי ציר הזמן־השנה. שנה לשון שינוי, מובן עיקרי של תשובה (ראה רמב"ם הלכות תשובה פ"ב ה"ד) – שינוי מקום בעולם, שינוי שם בנפש ושינוי מעשה בשעה (שנה), "אין לך אדם שאין לו שעה [זמן]" (אבות פ"ד מ"ג), שאזי הוא "קונה עולמו בשעה אחת [של זמן]", כאמור ברבי אליעזר בן דורדייא (עבודה זרה יז, א), בעל התשובה מאהבה, כנ"ל.

קסחתהלים לד, טו.

קסטפ"ד.

קע ראה סוף פלה"ר בראשית בריש המאמר ד"ה "חנוך לנער".

רצון ובחירה חפשית ויכול להשתנות, גם מן הקצה אל הקצה. זו תשובה מאהבה – האהבה (לה', מקור חיי) נותנת לי את הכח למעון את הסיגריה, לקבל על עצמי להשתנות. לא כתוב שהרבי התחרט על מה שהוא עשן – עכשיו הוא שמע שלא טוב לעשן, אז הוא מועך את הסיגריה, גומר את הסיפור. למה? כי הוא אוהב את השווער שלו, אוהב את התורה (לשון הוראה) שבפיו, ואוהב את ה' נותן התורה^{קס}.

התהוות הזמן

נסביר עוד יותר: הרי כל דבר מתחיל מרבנו של עולם, מה'. הקבלה לעתיד היא ה"ח של הדעת, עטרא דחסדים, והחרטה על העבר היא ה"ג של הדעת, עטרא דגבורות. ב"עמק ראשית" (שכנגד החכמה) ו"עמק אחרית" (שכנגד הבינה)^{קסא} הזמן הולך מימין לשמאל, מהעבר לעתיד, אבל בדעת הזמן הולך הפוך – מהשמאל לימין, מחרטה על העבר בשמאל לקבלה על העתיד בימין. כמו אחשוורוש, "שאחרית וראשית שלו"^{קסב} (קודם אחרית ואז ראשית^{קסג}), זו **מכונת זמן**, בגימטריא **תריג**, כידוע^{קסד}. על כל ציר – כולל ציר הזמן – אפשר ללכת בשני כיוונים.

בכל אופן, לעניננו, איך נברא הזמן? נאמר ווארט חזק, אבל אמתי לעניות דעתנו: איך ה' ברא את הזמן? ה' ברא את הזמן עם דעת, שעל הרגע קודם ה' מתחרט – מתחרט שברא אותו – אבל הוא מקבל על עצמו לברוא את העולם

קס בפנים מוזכרות אהבת ה', אהבת התורה ואהבת ישראל שיש כאן, ויש לומר שיש כאן רמז לאהבת ארץ ישראל: העישון הוא הנהגה של חו"ל – הנהגה שנוגעת מדאגת הגלות, ומטרתה להרגיע את העצבים (ואצל צדיקי עליון להמתיק דינים) וכו' – וברגע שהרבי שמע מפי חמיו שלא ראוי לעשן הוא ידע שבהשגחה פרטית הגיע הזמן לעלות ארצה בשמחה, בלי כל צורך וענין לעשן, וד"ל.

קסארה מפרשים על ספר יצירה פ"א מ"ה.

קסבמא"א מערכת אלף אות קפב (בשם המדרש).

קסג ראה שערי המועדים פורים עמ' קע. וראה **פורים לנו** עמ' רח ואילך.

קסד שיעור ט' אדר תשס"ז.

בגבורה מבררים את הפסולת מתוך הבר. אני פוחד מהרע־הפסולת פחד מות, לכן אני מחפש אחר הרע ומוציא אותו מהטוב. אחר כך אני ממשיך להתבונן בטוב הנשאר, ורואה שיש בו עוד קצת רע, ומוציא גם אותו. אכן, כל הזמן הפעולה שלי היא "סור מרע", להסיר את הרע, אבל המניע הפנימי הוא שישאר טוב. "אסורה מכאן להתקרב לשם"^{קפא} – בתוך התשובה מיראה, של ה"סור מרע" ("אסורה מכאן"), יש מגמה שמה שישאר יהיה טוב ואהבה ("להתקרב לשם").

אותו דבר גם בספירת החסד, בה עסוקים ב"עשה טוב" – בירור הטוב מהפסולת. אני מתרכז בטוב, מוציא אותו, ומה שנשאר הוא פסולת – הטוב עולה והפסולת יורדת. אבל אחר כך אני מתבונן שוב בפסולת שנשארה, רואה שיש בה ניצוצות טובים, לכן אני צריך לרדת אל הפסולת – כטבע החסד, לרדת ממקום גבוה למקום נמוך^{קפב} – ולהוציא את הטוב שנשאר בה, וככה פעם אחר פעם. זהו בירור הבר מהפסולת, הטוב מהרע. כלומר, הגם שאני מרוכז בטוב, וכל מה שאני עושה הוא כי אני אוהב את הטוב, בהחלט כלול במודעות שלי שהטוב יהיה נקי מפסולת (דבר השנאו לי, "אהבי הוי' [הטוב] שנאו רע [הפסולת]", כנ"ל). הדימוי בחסידות^{קפג} הוא שבגבורה, ב"סור מרע", אני רוצה לנקות את הארמון, להוציא ממנו את הפסולת, כדי שהמלך, ה', יוכל להכנס אליו. לעומת זאת, בחסד, ב"ועשה טוב", אני פשוט רוצה לתת לה' מתנה – לתת לו את הטוב (לתת לו את שלו, באהבה). אבל בהחלט גם בתוך היראה יש אהבה, מחשבה על המלך שאני זכין לו את הארמון, וגם בתוך האהבה יש יראה, זהירות שהטוב שאני נותן למלך יהיה נקי וטהור, ללא שמץ פסולת ולכלוך, לכן אני

יראה – אבל יראה עצמה היא מצות עשה, אחת מהדרכים (בגימטריא **אברהם**, "אברהם אהבי"^{קעא}). כלומר, היראה עצמה באה מתוך אהבה. השרש של ה"סור מרע", היראה, הוא בעצמו האהבה. לאידך, האהבה עצמה כוללת יראה – יראת חטא, שהיא יראה מניתוק חבלי עבדות האהבה^{קעב} (ויש גם אהבה שהמניע שלה הוא יראה – יראה מלהתפס בידי מישוה אחר^{קעג}, ח"ו, כאשר הפחד מהאויב מעורר את האהבה לאוהב).

ועוד: הגבורה והחסד הם שני סוגי בירורים. אנחנו פה בעלמא דין, עלמא דשקרא, בשביל לברר בירורים (להוציא נקודות אמת מתוך השקר, הרי בכל שקר המתקיים – כמו העולם הזה, שכבר קיים הרבה זמן... – יש נקודת אמת בתחלתו^{קעד}). זו עבודת העולם הזה עד שמסתיימים הבירורים – כמו שהרבי נבא (כנביא וחכם גם יחד – "איזהו חכם הרואה את הנולד"^{קעה} ברגע ההוא) ש"נסתיימה עבודת הבירורים"^{קעו} – ואז נעבוד את ה' רק ביחודים^{קעז} (הממשיכים אור חדש, אור עצמי ש"חדש להיות אור"^{קעח}, לתוך מציאות עולמנו). יש שני סוגי בירורים – בירור הפסולת מהבר ובירור הבר מהפסולת^{קעט} (שנקראים, בלשון החסידות, בירור דאור חוזר ובירור דאור ישר^{קפ}, בהתאמה).

קעא ישעיה מא, ח.

קעב לקו"ת שה"ש לו, ג.

קעג כדוגמת "ועיני לאה רכות" (בראשית כט, יז) בבחייתו שלא תפול בחלקו של עשו הרשע (בבא בתרא קכג, א), בזכותו בכתה לאהבת יעקב הצדיק.

קעד סוטה לה, א (הובא ברש"י על במדבר יג, כז).

קעה תמיד לב, א.

קעו שיחת יום ב' דר"ה תשמ"ז; שיחת פרשת ויצא תשנ"ב. ובכ"מ (ע"פ שיחת שמח"ת תרפ"ט).

קעז **הטבע היהודי** מאמר "תיקון הדעת" פ"ב (עמ' רב).

קעח נתבאר במאמר ד"ה "הרכבת אנוש לראשנו" להרה"צ ר' הלל מפאריטש (נדפס **במגיד מראשית אחרית**) ובסיום ביאורו להקדמת דרך חיים.

קעטראה שו"ע אורח סימן שיט.

קפ ראה מאמרי אדה"צ תקס"ה ח"א עמ' קסב ואילך; סה"מ תרנ"ג עמ' נא ואילך.

קפארש"י על שמות ג, ג.

קפב תענית ז, א. וראה תניא פ"ד ואגה"ק ה, ח רי"ב.

קפג ראה לקו"ת צו טז, א"ב; בלק ע, ג.

הראשון נאמר בתורה ה פעמים
"אור" קצא וביום שני ה פעמים
"מים" קצב וגם ה פעמים רקיע קצג.

אור-מים-רקיע הם סוד שרש
אמר – "יום [אחד] ליום [שני]
יביע אמר" קצד – שרש כל עשרת
המאמרות של מעשה בראשית.
לכן, אומר המגיד, כל מקום שכתוב
בו "ימים" – "מיעוט רבים
שנים" קצה – רומז לשני הימים
האלה, שהם יחסית יום של קדש
ויום של חול, יום של מצוה ויום
של רשות. "ימים יוצרו" כוללים
את שני הימים, הרמוזים גם
בכתיב ובקרי – "ולו אחד בהם"

רומז ל"יום אחד" שכולו לה', יש בו רק מודעות
לאחדות ה', טרם בריאת המלאכים, כשהעולם
הוא רק רשות היחיד של ה', ואילו "ולא אחד"
רומז ל"יום שני", שהוא כבר לא רק של האחד,
אך התכלית היא לחבר גם אותו לה'. צריך להיות
"זקן בא בימים" – כמו שכתוב על אברהם קצו,
על המלך דוד קצז וגם על יהושע קצח – מי שמכניס
את הקדושה לשני הימים גם יחד.

שמאי הזקן והלל הזקן

אחרי ההקדמות הללו המגיד מגיע למחלוקת
שהיתה בין שמאי הזקן והלל הזקן קצט – שניהם

קצא בראשית א גיה.
קצב שם פסוקים וז.
קצג שם פסוקים רח.

קצד תהלים יט, ג "יביע" הוא סוד העולמות אבי"ע (ראה
סוד ה' ליראיו ש"ב פ"ז ובשיעורים בסוד ה' ליראיו ח"ז עמ'
רנז ואילך). כאשר השבת היא כנגד עולם האצילות, עולם
האחדות, וימי החול כנגד העולמות התחתונים ב"ע (בסדר
היורד מן השבת ועולה לקראת השבת הבאה, ראה פע"ח
שער העמידה פ"ט (ברכת "תקע בשופר")).

קצה ירושלמי יומא פ"ב ה"ד.
קצו בראשית כד, א.
קצז מלכים א, א.
קצח יהושע יג, א.
קצט ביצה טז, א.

"ב"סור מרע",
אני רוצה לנקות
את הארמון,
להוציא ממנו את
הפסולת, כדי
שהמלך, ה', יוכל
להכנס אליו.
לעומת זאת,
בחסד, ב"ועשה
טוב, אני פשוט
רוצה לתת לה'
מתנה

צריך להוציא, פעם אחר פעם,
את הטוב מהלכלוך. בהחלט גם
בחסד וגם בגבורה יש גם יראה
(ותשובה מיראה) וגם אהבה
(ותשובה מאהבה).

תפארת: תיקון "יום יום"

יש תורה ארוכה ועמוקה של
הרב המגיד קפד, בעל ההילולא זי"ע,
על מאמר חז"ל "גדולה תשובה
שמגעת עד כסא הכבוד" קפה
(שהמגיד בפירוש קושר למדת
התפארת, מדת יעקב-ישראל,
עיי"ש). נחזור בקיצור נמרץ על

קטע מתוך התורה, כדי להבין מה הן תשובה
מיראה ותשובה מאהבה בהקשר של התפארת:
כתוב "ימים יוצרו ולא [קרי: ולו] אחד
בהם" קפו. "מיעוט רבים שנים" ו"ימים" היינו
שני ימים – "יום אחד" ו"יום שני" של מעשה
בראשית. ב"יום אחד" נברא האור, שהוא קדש,
תורה ומצוות. ב"יום שני" של מעשה בראשית
נברא הרקיע המבדיל בין המים העליונים, תענוג
אלקי, למים תחתונים, תענוג גשמי ("תענוגות
בני אדם" קפז) קפח, שהוא כבר בגדר דברי הרשות
(כשמדובר בתענוגות מותרים). כתוב בקבלה קפט
שכל ששת ימי בראשית, ואפילו יום השבת –
קדש קצ, נכללים בשני הימים הראשונים של
מעשה בראשית (ירא-שבת, כנ"ל). למה? ביום

קפד מל"י לקו"א רנו.
קפה יומא פו, א. "גדולה תשובה" רומז לתשובה מתוך מדת
הגדולה, היינו מדת החסד והאהבה.
קפו תהלים קלט, טז.
קפז קהלת ב, ח.
קפח ראה אוה"ת קרח עמ' תשכג ואילך; ד"ה "כל פטר רחם"
תרכ"ז. וראה גם לקו"ת ואתחנן יא, ב; אמרי בינה שער הק"ש
פ"ד ובכ"מ.
קפט זהר ח"ב קסז, א. ע"ח ש"א פ"ו (מ"ת). ובכ"מ.
קצ ראה לקמן הערה קצד.

בעלמא דין, שישראל למטה, נשמה בגוף גשמי, אחרי הצמצום - הם חייבים להתקשר לה' דרך התורה. אבל על ידי תשובה מאהבה אפשר להגיע לשרש ישראל בעצמות אור אין סוף שלפני הצמצום

שישראל למטה, נשמה בגוף גשמי, אחרי הצמצום – הם חייבים להתקשר לה' דרך התורה. אבל על ידי תשובה מאהבה אפשר להגיע לשרש ישראל בעצמות אור אין סוף שלפני הצמצום – שם מחשבתן של ישראל קדמה גם לתורה הקדומה – כאשר הגילוי של זה הוא סוד הקשר הישיר בין ישראל לקוב"ה, לא דרך התורה. קודם אמרנו שיש ארבע אהבות – אפשר להתקשר לה' דרך התורה, דרך ישראל ודרך ארץ ישראל, אבל אפשר גם להתקשר לה' בלי אף אחד מהם. שוב, זהו הקשר השלישי, הקשר העצמי ביותר, וממילא הוא כולל את כולם. אז ישראל הוא צינור (חלול) בשבילי, שדרכו אני עולה לעצמותו ומהותו יתברך. אין כאן התקשרות לישראל בפני עצמו אלא התקשרות ל"ישראל וקוב"ה כולא חד"^ר, ועל דרך זה התקשרות ל"אורייתא וקוב"ה כולא חד"^ר והתקשרות ל"ארץ ישראל וקוב"ה כולא חד ממש", כי היש הנברא משקף את היש האמתיות והוא אחד ממש עם היש האמתיות.^ר

באותו סגנון, המגיד אומר ששמאי רוצה לעבוד את ה' רק דרך הקשרים הידועים – שהרשות צריכה להתקשר למצוה, כלומר להפוך את הרשות למצוה ואת המצוה להפוך לה', לגלות שהמצוה היא חלק מ"הוא וחכמתו [התורה] אחד" ו"הוא ורצונו [המצוות] אחד"^ר, אבל הכל דרך התורה והמצוה. זהו הראש של

נקראים זקנים, יש להם את הסוד של "זקן בא בימים", אבל כל אחד בדרך שלו. שמאי הזקן היה אוכל כל השבוע לכבוד שבת, כשהוא היה רואה בהמה יפה הוא היה קונה אותה לכבוד שבת, ואחר כך, כשהוא היה מוצא בהמה עוד יותר יפה, הוא אכל את הראשונה בחול והקדיש את השניה לשבת. כך הוא בעצם אכל כל יום בהמה שהוקדשה לשבת, כל האכילה שלו היתה קדש – הוא הכניס את השבת לתוך החול. זו דרך אחת של עבודת ה', לעשות מהרשות מצוה, להפוך את הכל ל"יום אחד".

אבל להלל היתה דרך שניה

בעבודת ה', "מדה אחרת היתה לו", שעל כל דבר, בכל יום, הוא היה אומר את הפסוק "ברוך אֲדוני יום יום"^ר. הוא לא אכל לכבוד שבת, אלא קדש ישירות את הרשות, גילה שיש לה' קשר ל"יום יום" – גם ל"יום אחד" וגם ל"יום שני". לשם השוואה, הרבי מסביר^{רא} את לשון הזהר "תלת קשרין מתקשראן דא בדא, ישראל מתקשראן באורייתא ואורייתא בקוב"ה"^{רב}. למה כתוב "תלת קשרין"? הרי ב"ישראל מתקשראן באורייתא ואורייתא בקוב"ה" יש רק שני קשרים, קשר אחד בין ישראל והתורה וקשר אחד בין התורה לה'! מסביר הרבי שזה כמו נקודת הסגול, ועוד יותר נכון טעם הסגולתא, משולש שיש בו גם קשר שלישי – קשר ישיר בין ישראל לה'. הקשר הישיר הזה, שלא עובר דרך התורה, הוא קשר של תשובה, ודווקא תשובה מאהבה. על הקשר הזה כתוב ש"מחשבתן של ישראל קדמה לכל דבר"^{רג}, גם לתורה הקדומה. בעלמא דין,

ר תהלים סח, כ.

רא לקו"ש ח"ח עמ' 408 ואילך.

רב זהר ח"ג עג, א.

רג בראשית רבה א, ד; תנא דבי אליהו רבה פ"ד ופ"א.

רד ראה זהר ח"ג עג, א.

רה ראה זהר ח"א כד, א; ח"ב ס, א; תקו"ז תקון ו בתחלתו; תקון כד; תניא פ"ג פכ"ג; לקו"ת נצבים מו, א.

רו ביאורי הזהר אדמו"ר האמצעי פרשת בשלח ד"ה "עוד י"ל" (מג, ג); סה"מ תרס"א עמ' קצא ואילך; המשך תער"ב ח"ב עמ' א'קמד"ה.

רז תניא פל"ח ובכ"מ. ראה רמב"ם, הלכות יסודי התורה פ"ב ה"י.

כבר מודעות של מלך המשיח, מה שאנו קוראים מודעות טבעית^{רט}, של היהודי שבפשוט עובד את ה' בכל מה שהוא עושה, והכל שוה, הכל ישר (זו מדרגת ישר שלמעלה ממדרגת צדיק^{רט}).

"תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם"

זהו פירוש יפה מאד של המגיד. למה הוא שייך לתפארת? שתי המדות כאן הן ביחס לשבת – את שבת עצמה שמנו בחכמה, אבל "מה שמו ומה שם בנו"^{רי}, היא מופיעה גם בחכמה ("שמו") וגם בתפארת ("שם בנו"). המחלוקת כאן היא של שני עמודי התורה, ששייכים לתפארת^{רי}. השליש העליון של התפארת הוא סוד עץ החיים ושני השלישים התחתונים הם עץ הדעת^{רט}. כלומר, בתפארת יש "יום יום" – השליש העליון הוא תורה ומצוות, "יום אחד" ("ולו אחד בהם"), והשלישים התחתונים הם דברי הרשות, "עץ הדעת טוב [בשליש האמצעי] ורע [בשליש התחתון]"^{רי}, "יום שני" ("ולא אחד בהם").

"איזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם? כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם"^{רכא} – "תפארת לו מן האדם" היינו השליש העליון, שקשור ישירות לה' (האדם העליון), ו"תפארת לעושיה", לשון רבים, היינו שני השלישים התחתונים. גם שמאי וגם הלל מקשרים את הכל לה', אבל שמאי עושה זאת בתשובה מיראה, שמחברת את השלישים התחתונים דרך השליש העליון, ובעצם עושה מהכל יום אחד – מהכל מצוה – ואילו הלל עושה זאת בתשובה מאהבה,

שמאי, שהוא ראש של שמאל (העלאה מדרגה לדרגה בעילוי אחר עילוי). זו תשובה, מחזירים לה' גם את דברי הרשות, אבל בעצם היא תשובה מיראה – תשובה מיראה בדרגה גבוהה מאד, של זקן, "זה קנה חכמה"^{רי}, אבל בכל אופן הכל צריך להיות מצוה (הכל עבודה של 'פרומקייט'). צריך לקחת את הרשות, ושהיא תהיה מצוה, ואם היא מצוה ממילא היא קשורה לה'. אבל להלל יש מדה אחרת – הוא יכול לקשר ישירות את הרשות לעצמותו יתברך, וזה נקרא "ברוך א" דני יום יום", הכוונה ב"יום יום" שהוא מחלק – כל יום בפני עצמו, וכל אחד הוא "ברוך ה'", ברוך ה' על המצוות וברוך ה' על המאכלים ושאר כל עניני העולם הזה. זו תשובה מאהבה מעומקא דלבא, היכולת לקיים ישירות "בכל דרכיך דעהו"^{רט}.

יחסית, הדרך של שמאי היא "כל מעשיך יהיו לשם שמים"^{רי} והדרך של הלל היא "בכל דרכיך דעהו"^{ריא}. שמאי אומר ש"שמים קדמו"^{ריב}, והכל צריך להיות קשור דרך השמים, והלל אומר "ארץ קדמה", והארץ יכולה להתקשר ישירות לה' (ובדרגה עוד יותר גבוהה ו'קודמת' מאשר קשר הכל לה' דרך השמים). לעניננו, זהו היחס בין תשובה מיראה ותשובה מאהבה – קו השמאל, הקו של שמאי, וקו הימין, הקו של הלל. דווקא תשובה מאהבה מקדשת גם את דברי הרשות, "הרשות נתונה"^{ריג} – הלל מקדש את הרשות כרשות, בלי להפוך אותה למצוה. היינו "קדש עצמן במותר לך"^{ריד}, ולא דווקא ב'מצוה לך'. זה

רח קידושין לב, ב.

רט משלי ג, ו.

רי אבות פ"ב מי"ב.

ריא על היחס בין שתי המדרגות ראה לקו"ש ח"ג תרומה ס"ו, ויקהל ס"ד; ח"י וישלח ס"ו; **תשובת השנה** מאמר "בכל דרכיך דעהו" פ"ג ו**מודעות טבעית** ביאור ד (עמ' קעא ואילך, וראה שם גם בהפניות נוספות) למאמר "גולה וגאולה" (וראה גם **הטבע היהודי** עמ' רג).

ריב חגיגה יב, א; בראשית רבה א, טו.

ריג אבות פ"ג מט"ו.

ריד יבמות כ, א.

רטו כמבואר באריכות בספרים **מודעות טבעית** והטבע היהודי.

רטז ראה לוח "היום יום" י"ד כסלו, וביאורו בארוכה ב**באהלי צדיקים** (וש"נ).

ריז משלי ל, ד.

ריח ראה זהר ח"ג קנב, א; הקדמת תקו"ז.

ריט ע"ח של"ח פ"ג (מ"ח).

רכ בראשית ב, יז.

רכא אבות פ"ב מ"א.

על הפריעה של הקרום הדק, שלא רואים (הרע הנעלם, הרע שבתת־מודע), כתוב "ומל הוי' אלהיך את לבב ואת לבב זרעך לאהבה את הוי' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך למען חיך" ^{רלא} – זו תשובה מאהבה. פריעה היא לשון גילוי – יש בה גילוי אור. מי שמל אבל עדיין לא פרע חזר בתשובה מיראה, תשובה שהיא עדיין חשוכה, כמו שאמרנו.

שוב, "מל ולא פרע כאילו לא מל". חייבים לפרוע ולגלות את העטרה – שהתשובה שעשיתי לתקן את פגם הברית תהיה תשובה מאהבה, ולא תשובה מיראה. מהי תשובה מיראה לגבי פגם הברית? תשובה מלאה מתח נפשי, עד כדי כך שאפשר להשתגע מהמתח ר"ל (כמבואר בספה"ק שיש סכנת שגעון מפגם הברית ^{רלה}). ה' ודאי לא רוצה שאשתגע כלל וכלל, חס ושלום. לכן ה' אומר – אתה תחתון ואני פורע, אתם תעשו את ה' ומלתם" אבל אחר כך "ומל הוי' אלהיך". כידוע ^{רלג}, בפסוק "ומל הוי' אלהיך לבבך ואת לבב זרעך לאהבה את הוי' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך למען חיך" ^{רלד} יש חי מלים ("למען חיך", עבודת השי"ת ב"אבר חי" דקדושה, מיסודות תורת הבעל שם טוב ^{רלה}) ו- **אלול** אותיות (וגם **אלול** בר"ת "את לבבך ואת לבב" ^{רלו}) – שייך ל-**חי אלול**, יום הולדת שני המאורות הגדולים, יסוד החסידות, תורת התשובה מאהבה ^{רלז}.

רלא דברים ל, ו.

רלב מעשה טוביה (ר' טוביה הרפא, פודגורזה תרס"ח) מעין חתום פ"א: "ומכאן הרופא ריבירי"ם הביא ראייה שלא מצא רפואה יותר טובה למשוגע מוחלט אלא בסירוס".

רלג **סוד ה' ליראיו** של"ד פ"י.

רלד דברים ל, ו.

רלה ראה כש"ט (קה"ת) אות טז.

רלו בעל הטורים על דברים ל, ו; אבודרהם סדר תפלת ר"ה; מהר"ל הלכות ימים נוראים.

רלז וראה **תורת חיים** גליון 20 במאמר "תשובה נכונה" שח"י אלול מתקן גם את השבירה – שמתחילה מהדעת של עולם התהו, סוד ח"י אלול בכוננות הרש"ש (נהר שלום סדר כוונות ר"ה (לז, ג), בשם מהר"ח פינס. ראה **מש"ה** ח"ט עמ' 195) – היינו המשבר הנפשי מתוך המתח של התשובה, כמתואר

שמחברת את השלישים התחתונים ישירות לה', ומגלה ש"ברוך אֲדִינִי יוֹם יוֹם", בקשר מיוחד עם כל אחד מסוגי ה"יום".

נצח והוד: בן ועבד

אנחנו עובדים את ה' "אם כבנים אם כעבדים" ^{רכב} – יש תשובת עבד ותשובת בן. תשובת עבד היא תשובה מיראה ותשובת בן היא תשובה מאהבה, כמובן. הנצח הוא הבן, "ברא כרעא דאבוה" ^{רכג}, שממש"ך־מנצח את האבא, והעבד הוא ההוד ("תמורת ממשלה עבדות" ^{רכד} היא התמורה שכנגד ההוד, ולהוד שייכת ההכנעה ^{רכה} של העבד). אבל, כמו שאמרנו בחסד ובגבורה – שרשי הנצח וההוד – כל אחד כלול גם מהשני. כמו שהרבי הרש"ב מבאר באריכות – בעיקר בהמשך "יום טוב של ראש השנה" תרס"ו – יש "בן שנעשה עבד" ^{רכו}, תשובה מיראה גם בנצח, ויש "עבד שנעשה בן" ^{רכי}, תשובה מאהבה גם בהוד. צריכים לקצר, אז אומרים רק בראשי פרקים.

יסוד: מילה ופריעה

שתי המדרגות בספירת היסוד הן מילה ופריעה – מילה של הערלה ופריעה של הקרום הדק כדי לגלות את העטרה. בברית מילה כתוב "מל ולא פרע כאילו לא מל" ^{רככ}. בעבודת הנפש, כמו שאדמו"ר הזקן מסביר בתניא ^{רכט}, על המילה, של העור הגס (הרע הגלוי), כתוב "ומלתם את ערלת לבבכם וערפכם לא תקשו עוד" ^{רל}, זו עבודה שאני יכול ומחויב לעשות. אבל

רכב תפלת מוסף של ר"ה.

רכג ע"פ עירובין ע, ב.

רכד ספר יצירה פ"ד מ"ג.

רכה ראה **לב לדעת** מאמר "פרק בעבודת ה'" ביאור ב (עמ' יח), **מגיד מראשית אחרית** עמ' קו וברבינו מקומות.

רכז המשך תרס"ו מאמר מז. ובכ"מ.

רכז ראה **בעתה אחישנה** פ"ו עמ' רמ.

רכח שבת פ"ט מ"ו.

רכט אגה"ק ד.

רל דברים י, טז.

הפיכת האבן לבשר היא לקחת משהו קשה, קשוח, ולרכך אותו. איך מרככים? אצל חסידים חב"ד מקובל מהמגיד, בעל ההילולא, שכאשר עושים 'לחיים' אומרים "לחיים ולברכה" – "לחיים" שיהיה לברכה^{רמז}, לב בשר. כלומר, אנחנו שותים כדי לרכך את הלב, לרכך את לב האבן. אבל, אומר אדמו"ר הזקן, בעל הגאולה, יש משהו יותר גבוה – "מינייה וביה אבא לישדי ביה נרגא"^{רמח}. עיקר החידוש של הפיכת הזדון לזכות, הכח של תשובה מאהבה, הוא להפוך את ה"אבן נגף" ל"אבן טוב"^{רמט}, ל"צהר תעשה לתבה"^ר. לא להפוך את הצרה של ה"אבן נגף" למשהו אחר, אלא לגלות שה"אבן נגף" הוא-הוא "אבן טוב" בחשן המשפט של הכהן הגדול, בו יש יב אבנים טובות ויקרות, כמו בסיפור של רבי נחמן שמתגלה שכן המלך עשוי כולו מאבנים טובות^{רנא}. חשוב לדעת שהביטוי הוא לא 'אבן טובה' אלא "אבן טוב", בגימטריא 70, סוד. יש לי סוד, ה"אבן טוב" שיש לי בלב.

שוב, הפיכת אבן נגף לאבן טוב היא אפילו יותר מהפיכת לב אבן ללב בשר. למה? כי ריכוך של משהו קשה הוא על ידי פחד, בסוד "לא נבראו רעמים אלא ליישר את עקמימות שבלב"^{רנב}. אפשר לומר שאדם רך הוא טיפוס אוהב, אבל האהבה לא עושה את הריכוך של אבן – זהו כח שיש רק לפחד, כמו רעמים. הפחד מהרעם, הזעזוע, יכול לקחת אבן ולהפוך אותה לבשר (ריכוך הוא גם חולשה, אבל מי שחוזר בתשובה מאהבה הוא לא חלש אלא חזק ותקיף ביותר! הוא "אבן", "אבן ישראל"^{רנ}, "אבן טוב" עם כל הסגולות שבו). אבל התשובה מאהבה

דוגמה לתשובה מיראה ומאהבה בברית מילה יש כבר בברית הראשונה. על הפסוק "וכרות עמו הברית"^{רלח} דורשים חז"ל^{רלט} שבשל זקנותו של אברהם הוא התיירא למול את עצמו, וה' אחז בידו. כלומר, אברהם מצד עצמו היה ביראה בברית, וה' חזק את מדת האהבה שבו, יד ימינו של אברהם אבינו^{רמ}. באותו אופן לדורות, לפני כל ברית יש פחד, והאדם עושה תשובה מיראה – יראת השמים שבו מתגברת על הפחד מפני ה'ניתוח' המסוכן (הפחד מהסכין), אך כאשר ה' עוזר (והוא תמיד עוזר) מתגברים, מבטלים ומהפכים את הפחד בכח של אהבה צרופה לה', הכורת אתנו ברית עולמית במצות ברית מילה (המתקיימת לדורות בשמחה^{רמא}). גם תהליך זה הוא סדר של "ומלתם", מצד עצמכם, ואחריו "ומל הוי' אלהיך", וד"ל.

מלכות: תיקון האבן

הגענו לספירה האחרונה בפרצוף – המלכות. מה שנאמר כאן הוא לפי עוד תורה של בעל הגאולה, אדמו"ר הזקן^{רמב}: המלכות נקראת בקבלה אבן^{רמג}. ליצר הרע יש שבעה שמות^{רמד}, ואחד מהם הוא אבן, "אבן נגף"^{רמה}. החוטא חוטא מתוך "לב האבן", והנביא אומר שכאשר יבוא המשיח – בדור שלנו, דור הגאולה – ה' יהפוך את "לב האבן" ל"לב בשר"^{רמו}. אדמו"ר הזקן מחדש משהו יפהפה, שיש משהו עוד יותר טוב מלהפוך את האבן לבשר.

בפנים.

רלח נחמיה ט, ח.

רלט בראשית רבה מט, ב ועוד.

רמ וראה שיר השירים רבה ד, טז: "שיתף הקב"ה ימינו עם אברהם ומלו".

רמאשבת קל, א.

רמב מאמרי אדה"ז הקצרים עמ' תקפה (וראה באורך מאמרי אדה"ז כתובים ח"ב שה"ש ג, א).

רמג זהר ח"א קמו, ב ובכ"ד.

רמד סוכה נב, א.

רמה ישעיה ח, יד. וראה מא"א מערכת א אות ד (ועוד).

רמו יחזקאל יא, יט; לו, כו.

רמז לוח "היום יום" כ"ט אדר א'.

רמחסנהדרין לט, ב.

רמטוראה גם במא"א הנ"ל הערה רמה ותולדות יעקב יוסף פרשת נח ד"ה "עוד יש לומר" הא'.

רנ בראשית ו, טז.

רנא סיפורי מעשיות, מעשה ה.

רנב ברכות נט, א.

רנג בראשית מט, כד.

האמתית, שהופכת את הזדון עצמו להיות זכות, היא לקיחת ה"אבן נגף" והגילוי שהוא "אבן טוב". ריכוך לב אבן ללב בשר זו פעולה של "עצם והתפשטות", אבל הגילוי שה"אבן נגף" הוא בעצם "אבן טוב" הוא בדרך של "העלם וגילוי"^{רנ}. "אבן טוב" הוא יקר מכל יקר, שוה מליונים. למה? מסביר אדמו"ר הזקן, בעל הגאולה, שיש בו חידוש – כמו "הצפור המדברת", המשל של בעל ההילולא^{רנא}. דבר שהוא חידוש מופלא, שלא היה בעולם, הוא יקר מכל יקר. החידוש שיש אבן שמאירה אור, אפילו שהוא פחות אור מאור היום, ושלכל אבן יש את הסגולות המיוחדות שלה^{רנב}, כמו שכתוב בספרים הקדושים^{רנב}, הוא יקר יותר מכל דבר בעולם.

האתהפכא הזו היא תשובה מאהבה. אפשר לומר שהצדיק הופך לב אבן ללב בשר. אם הוא עושה זאת על ידי יראה, על ידי רעמים, זו תשובה מיראה. ודאי יש בריכוך הזה גם ממד של אהבה – אבל זו אהבת צדיקים. לעומת זאת, אהבת בעל תשובה, שהופך ודון לזכות ממש, היא תשובה מאהבה. את שתי המדרגות הללו נשים במלכות. תשובה שהופכת אבן לבשר, תשובה של צדיק, היא עדיין יחסית תשובה מיראה. אבל תשובה אמתית מאהבה, שעושה אתהפכא גמורה של המציאות, ועושה מהאבן של המלכות אבן טוב ומאיר, מגלה את הסוד שבלב, היא התשובה מאהבה.

עד כאן עשינו פרצוף, יש הרבה מדרגות שצריך עוד להאריך בהן, אבל השעון לא מרשה ולסיכום:

רנז ראה סידור עם דא"ח ד"ה "ועוד יש לפרש" מח, א ואילך. מבואר באריכות בלק"ב לשער היחוד פ"ג ראה שיעורים בסוד ה' ח"ב תפלה קודם הלמוד פ"ב עמ' קטז ואילך. רנה ראה אור תורה (קה"ת, הוצאה שניה) אותיות שי רשפח (וברבוי מאמרים בחסידות).

רנו הסגולה הכללית של כל **אבן טוב** (בגימטריא **סובב**), כל **אבן חן** (בגימטריא **ממלא**), היא סגולת ה**בטחון** (**טוב חן**). חיזוק הבטחון ה' סוד תורת הבעל שם טוב, תורת הבטחון.

רנז ראה לדוגמה רבינו בחיי לשמות כח, טו.

כתר
תשובה
מאהבה
בתענוגים
(אתהפכא)
תשובה של
בטול הרצון
(אתכפיא)

חכמה
עבודת
"שמור"
ועבודת
"זכור"

בינה
תשובה
ו"תשובה
ומעשים
טובים"

דעת
חרטה על
העבר וקבלה
על העתיד

חסד
ביאור האוכל
מהפסולת
- התמקדות
בנקיון מהרע
או בהעלאת
הטוב

גבורה
בירור
הפסולת
מהאוכל -
התמקדות
בדחיית מהרע
או בהכנת
מקום למלך

תפארת
מדת שמאי
("לשם
שמים")
ומדת הלל
("בכל דרכיך
דעהו")

הוד
עבד ו"עבד
שנעשה בן"

נצח
בן ו"בן
שנעשה עבד"

יסוד
מילה ופריעה

מלכות
מ"לב אבן"
ל"לב בשר"
ומ"אבן נגף"
ל"אבן טוב"

לחיים לחיים!

שיעור

התבוננות למוסף ראש חדש

"נשמח כלנו"

קיצור מהלך השיעור

בראש חדש אין מצות שמחה, אבל במוסף ראש חדש אנו אומרים "ובעבודת בית המקדש נשמח כלנו". כשזוכרים את עבודת המקדש, ומשתתפים בה גם היום ברוב שירה וזמרה, אזי שמחים כלנו - ה' יתברך, משה רבינו ועם ישראל - בשמחת התחדשות הלבנה, הרומזת להתחדשות המוחלטת שלעתיד לבוא.

שמחת המקדש

בתפלת מוסף דראש חדש אומרים "ובעבודת בית המקדש נשמח כלנו".
 "נשמח כלנו" הוא ביטוי מיוחד, שלא מופיע במקום אחר.
 המפרשים הסבירו^א ש"[נשמח] כלנו" קאי על אנשים ונשים.

בראש חדש מצד עצמו אין מצות שמחה, בניגוד לחגים, "מועדים לשמחה"^ב, ולשבתות, "וביום שמחתכם"^ג – אלו השבתות^ד. אך "בעבודת בית המקדש", שנקרא "מועד"^ה, יש שמחה. והיינו לומר ששמחה זו, "נשמח כלנו", קשורה בעצם לבית המקדש. בפרט, כתבו המפרשים^ו, שהשמחה במקדש היא בעבודת

הלויים – "ועבד הלוי הוא"^ז, "לארמא קלא"^ח ברוב שירה וזמרה^ט – בשירה על הקרבן. דווקא לעבודת הלויים בבית המקדש יש זכר מעשי ממשי גם שלא בזמן הבית – "אשירה להוי"^י, "אברכה את הוי' בכל עת תמיד תהלתו בפי"^{יא} (ולא רק יציאת ידי חובת עבודת המקדש ב"כל העוסק בתורת עולה כו"^{יב}).

שמחת ה' בעבודת המקדש

כשאומרים "נשמח כלנו" אין לכוון רק על עצמנו, אנשים נשים כו', אלא, בפשטות, "נשמח

ז במדבר יח, כג.

ח זהר ח"ג לט, א"ב.

ט המלים האחרונות ששמעו מהרבי לפני ז"ך אד"ר תשנ"ב.
 י על החשיבות של שירת הלויים כראוי דווקא בראש חדש ראה ר"ה פ"ד מ"ד. וראה עוד על חשיבות שירת הלויים בבית המקדש השלישי ברשימת "הכהנים הלויים" מ"י אב (פורסם בגליון ואתחנן) תשפ"ה.

יא שמות טו, א. ובכ"מ.

יב תהלים לד, ב.

יג ע"פ מנחות ק, א.

רשימת הרב (ציץ). א' כסלו תשפ"ו.

א פתח עינים (לחיד"א) על שבועות ט, א.

ב נוסח שלש רגלים בתפילה ובקידוש.

ג במדבר י, י.

ד ספרי עה"פ.

ה שמות כז, כא. ובריבי מקומות.

ו ראה באבודרהם בפירוש תפילת ר"ת.

וד"ל.

"פני משה כפני חמה"^{כז}, אך בראש חדש יש גילוי מעין הגילוי דלעתיד (עולם חדש), "והיה אור הלבנה כאור החמה", כנ"ל.

רמזי הביטוי

והנה, "נשמח כלנו" עולה 504 — 8 פעמים (ממוצע כל אות) 63,

שם סג"ל. שם סג הוא השם של אמא^{כח} — "אם הבנים שמחה"^{כט}. וכן, שם סג הוא סוד [ועבד] הלוי הוא"^ל (סג ועוד "ועבד הלוי הוא" עולה יצחק, לשון צחוק ושמחה, "יצחק ירנן"^{לא}, בסוד "אני בינה לי גבורה"^{לב}).

"נשמח כלנו" עולה גם יוסף שמח! יוסף היינו ה' צדיק יסוד עולם"^{לג}, ה'אות ברית קדש". תיקון הברית — בין ה' לישראל — הוא מקור השמחה. וכידוע בקבלה^{לד}, שמקור ברית-יוסף הוא באמא^{לה}, "אם הבנים שמחה", סוד שם סג הנ"ל. וכן [ועבד הלוי] הוא" קאי על בינה, "אם הבנים שמחה", כנודע בקבלה.

כו בבא בתרא עה, א.

כז בכל התנ"ך יש רק ו"פ ר"ת סג (ו"פ סג עולה חשמל, משולש זך וכו'), כאשר החשוב-משמעותי ביניהם הוא (רק) "ספיר גזרתם" (איכה ד, ז) — "ספיר גזרתם" בגימטריא 1000 (בחלוקה לז' פעמים 50, "ספיר", ויג' פעמים 50, "גזרתם", וכן בחלוקה לר"ס סס, י ברבוע, והשאר עולה 900, ל ברבוע, סוד לי בר"פ, 10 בחזקת 3, סוד אלף אורות שנתנו למשה במ"ת, ישראל בעל שם טוב וכל (דוקא סוד סג אורות מרובים דתהו, אהבת השי"ת בבחינת "ובכל מאדך", כמבואר בק"א בתניא, ולא שם עב שמעל לשבירה ותיקון, ודוק).

כח ע"ח שמ"ב פ"ד (מ"ק).

כט תהלים קיג, ט.

ל ראה גם זהר ח"א קנד, ב, ומבואר בלקו"ת קרח נה, ב.

לא מנחה של שבת.

לב משלי ח, יד.

לג שם י, כה. ראה זהר ח"א קנג, ב; קנט, א, ובריבוי מקומות.

לד ע"ח ש"ח פ"ד (מ"ת). ובכ"מ.

לה ביוסף נאמר "יפה תאר ויפה מראה" (בראשית לט, ו) כפי שנאמר באמו "יפת תאר ויפת מראה" (שם כט, יז), כאשר ראשי התיבות - יתום - רומזים לכך שאף שהוא יתום מאמו (מאז לידת בנימין) הוא מקבל ממנה. ראה גם ע"ח שער הכללים פ"ד. ובכ"מ.

"נשמח כלנו"

כולל אתנו יחד
את קודשא בריך
הוא, שגם שמח
מאד בעבודתנו
אותו בבית
המקדש!

כלנו" כולל אתנו יחד את קודשא בריך הוא^{יד}, שגם שמח מאד בעבודתנו אותו בבית המקדש^{טז}! שמחת הקב"ה אתנו יחד מתגלה במיוחד בראש חדש, חידוש אור הלבנה (אור ישראל, המונים ללבנה^{טז} ודומים ללבנה^{יז} ועתידיים להתחדש כלבנה^{יח}), שבוה 'יודע' הקב"ה ש'חטאו' —

מיעוט הלבנה (שעליו מביאים שעיר "חטאת להו"י"^{יט} בראש חדש — "הביאו עלי כפרה על שמיעטתי את הירח"^כ) — נתכפר לו, ותקוים ההבטחה לעתיד לבוא של "והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים כאור שבעת הימים"^{כא}.

התחדשות משה

מצות ראש חדש — "החדש הזה לכם"^{כב} — נתנה למשה רבינו, "הלוי" הנ"ל, כידוע (משה היה מן המשוררים דוקא^{כג}). אם כן, שמחת ראש חדש היא שמחת משה רבינו בפרט.

והוא על דרך "ישמח משה במתנת חלקו"^{כד} ביום השבת. בשבת מחזירים למשה את האלף אורות שנלקחו ממנו בחטא העגל^{כה}, אך בראש חדש משה מתחדש בעצמו (מקבל 'ראש חדש'),

יד וראה על דרך זה - לענין "זמן חרותנו", "זמן מתן תורתנו" ו"זמן שמחתנו" - במודעות טבעית מאמר "מודעות טבעית" פ"ה.

טו וראה גם בפירוש מהרי"ט אלגאזי בשלמי חגיגה דיני תפלת מוסף ר"ח ס"ה.

טז מכילתא על שמות יב, ב.

יז ראה סוכה כט, א; שמות רבה טו, כז; שה"ש רבה ו, כה. ובכ"מ.

יח נוסח "קידוש לבנה" (מסנהדרין מב, א).

יט במדבר כח, טו.

כ חולין ס, ב.

כא ישעיה ל, כו.

כב שמות יב, ב.

כג ערכין יא, ב, וברש"י ד"ה "על עסקי קול".

כד נוסח תפילת שחרית של שבת.

כה ספר הליקוטים פרשת כי תשא.

מאור עיניים

מאור עיניים - דרוש לחנוכה

בטול האנטישמיות

להוציא את ההרגל מהשוק

זמן שיעור הדלקת נר חנוכה עד שתכלה רגל מן השוק (שבת כא:). כי מאן דרגיל בנר חנוכה זוכה לבנים זכרים תלמידי חכמים (שם כג:), ובודאי תלמידי חכמים אינם יוצאים לשוק, כי אם עוסקים בתורה, וזהו שתכלה רגל מן השוק.

אצל "מאן דרגיל בנר חנוכה" מתקיים "עד שתכלה רגל מן השוק" – רגל לשון הרגל. ההרגלים שייכים לתחום המוטבע שבנפש (המכוון כנגד הרגלים בגוף), אינסטינקט שאיננו מואר בתחלה על ידי המודעות של הרגש והשכל, וממילא הוא נמצא בשוק, בענייני החולין. הדלקת נר חנוכה – על פתח ביתו מבחוץ, מצד שמאל, למטה מעשרה טפחים, לאחר שתשקע החמה – באה להאיר את תחומי ההרגל, להוציא את הרגל מן השוק, ולייצר רגילות קדושה (ובכך גופא להאיר ולהעלות את השוק עצמו, להתרגל להאיר את האור בכל מקום), לצאת מהטבע הראשון ולזכות לטבע שני מתוקן (טבע שני בגימטריא אמת, כנודע^א).

גם כח ההולדה בנפש שייך לכוחות המוטבע, נצח־הוד־יסוד (כאשר ספירת היסוד מכונה 'הרגל השלישית'^ב), וכאשר מוציאים את ההרגל מן השוק זוכים להוליד בנים תלמידי חכמים. יעקב אבינו יצא מבית המדרש בארץ הקדש לעסוק

נערך ע"י איתיאל גלעדי מתוך הקלטה. מוצש"ק וישב, ט"ז כסלו פ"ו.

א ראה הטבע היהודי עמ' קמ. ובכ"מ.

ב רמ"ז על זהר ח"ג קפ, א: קהלת יעקב ערך 'רגלים'.

בענייני חולין בחרן, אך ההרגל הפנימי שלו לא שקע בשוק, אלא בהדלקת "נר מצוה"^ג בכל מקום בו היה – "עם לבן גרתי" ו"תריג מצוות שמרתי"^ד. כך הוא זכה להוליד בנים, שבטי יִה, ובעיקר את יוסף הצדיק^ה, "בר חכים" (תרגום "בן זקנים"^ו). בן תלמיד חכם (יוסף רומז ל"מוסיף והולך"^ז של נר חנוכה, וכדלקמן עוד שיוסף רומז לחנוכה בפירושו). תלמיד חכם הוא מי שכל הרגליו בקדושה (עד שגם שיחת חולין שלו צריכה לימוד^ח, ובכל השבוע הוא נקרא שבת^ט, כי גם ענייני החול הרגילים שלו הם הרגלים קדושים) – הוא לא יוצא לשוק, אלא מעלה־מאיר את השוק עצמו, עד שהרגלי־השוק יכלו־יתכללו בקדושה (כאשר בכל מה שמתחולל בשוק הוא רואה את הסוגיות הנוגעות בדבר – "המחליף פרה בחמור"^י וכיו"ב – וכך הופך ומעלה את הכל לקדושת התורה).

עד שתכלה רגלי דתרמודאי (שם כא:), בפשט "רגלא דתרמודאי" היינו "שם אומה, מלקטי עצים דקים, ומתעכבין בשוק עד שהולכים בני השוק לבתיהם משחשכה ומבעירים בבתיהם

ג משלי ו, כג.

ד בראשית לב, ה וברש"י שם.

ה בראשית רבה פד, ה.

ו בראשית לז, ג וראה גם רש"י עה"פ.

ז שבת כא, ב.

ח סוכה כא, ב.

ט זהר ח"ג כט, א.

י בבא מציעא ק, א. ובכ"מ.

מ"ט שערי טומאה, וכמו כן בכל עת בא חג הנ"ל יוצאים אנחנו בני ישראל כל אחד מקליפות, כי לולא היה חג המצות בכל שנה לא היה באפשרי לאדם להתחזק בהשם.

כל השבתות והחגים, ואפשר לומר שכל מצוות התורה, הם "זכר ליציאת מצרים", ובכל יום ויום צריך לזכור את יציאת מצרים, "לספר ביציאת מצרים", וכך לצאת מהקליפות^{יט}. הכח לכל זה בא דווקא מפסח, כח שהעצם שלו מתעורר מחדש כל שנה בחג המצות והארה ממנו מאירה כל השנה. גלות מצרים כוללת את כל הגלויות, שכולן נקראו על שמה^כ, קליפת מצרים היא הקליפה הכללית, הכוללת את כל הקליפות, והשחרור ממנה בחג המצות הוא עוגן רוחני-אלוקי מכוחו אפשרי כל שחרור מכל קליפה. וכן בשבועות מקבל כל האדם את התורה, דהיינו שבאיזה שכל ילך לעבוד את השם באותה שנה.

גם מתן תורה צריך להאיר בכל יום – "בכל יום יהיו בעיניך כחדשים"^{כא} – אבל הוא מאיר בכל השנה מכח גילוי העצם ב"זמן מתן תורתנו", בו מתגלה לנו "אנכי מי שאנכי"^{כב} ונותן את עצמו בתורתו, "אנא נפשאי כתבית יחבית"^{כג}. התורה שמאירה בכל שנה איננה (רק) הלכות התורה, ואפילו לא (רק) פלפוליה וסברותיה העמוקות, אלא השכל בו יש לעבוד את ה' באותה שנה. התורה היא שכל אלקי, חכמתו של הקב"ה, אבל הוא לא ניתן לנו כדי להבין את ה' – שהרי אי אפשר להבין את ה', "לית מחשבה תפיסא ביה כלל"^{כד} – אלא כדי להבין מה ה' רוצה מאתנו. בכל שנה מתחדשת התורה, לשון הוראה, ומורה דרך חדשה בעבודת ה' לאותה שנה.

אור, וכשצריכין לעצים יוצאים וקונין מהן"^{כה}. בקבלה ובחסידות מוסבר^{כו} שאותה אומה היא הקליפה הקשה ביותר, **תרמוד** אותיות **מורדת**, בבחינת "יודע את רבונו ומתכוון למרוד בו"^{כז} (כאשר בקליפה הנוקבא-המורדת קשה עוד יותר מהזכר-המורד). את הקליפה הזו אפשר לנצח ולתקן בכח נר חנוכה – החג של הנצחון על שונאי ישראל, כדברי המאור עינים בהמשך.

חזרת פעולת החגים

כי ידוע כל המצות זמניות בבוא הזמן של המצוה נתעורר הדבר שהיה בעת הראשון כשנצטוו המצוה. על הפסוק "והימים האלה נזכרים ונעשים"^{כח}, שמתייחס בפשט לפורים, דורש האריז"ל^{כט} ביחס לכל החגים, מן התורה ומדרבנן. הדבר מודגש במיוחד בימי החנוכה, בהם דווקא "לשנה אחרת קבעום ועשאוים ימים טובים בהלל והודאה"^ל, כשראו שהארת הימים חוזרת שוב^{לא}. בסדר הדורות פורים קדם לחנוכה, אך בלוח השנה היהודי חנוכה מכין אותנו לפורים, ובכל אופן הם זוג החגים דרבנן שיש להם ענין משותף, כפי שיתבאר בהמשך. בכלל, החגים דאורייתא הם תיקון של העולם הזה, בעוד החגים דרבנן הם הארה של העתיד בתוך ההווה – בחנוכה מאיר אור המשיח ובפורים אור תחית המתים^{לב}. בעל המאור עינים מתחיל מפירוט ההתעוררות בכל שנה בשלשת הרגלים דאורייתא:

בחג המצות יצאנו ממצרים, והעיקר שיצאנו מן

יא רש"י שם.

יב קהלת יעקב ערך 'תרמוד'; אוה"ת חנוכה (כרך ה) תתקמא, ב. ועוד.

יג ספרא לויקרא כו, יד.

יד אסתר ט, כח.

טו ראה תיקון שובב"ם לרמ"ז (הובא בלב דוד לחיד"א פכ"ט).

טז שבת כא, ב.

יז וראה באריכות בן יהודה בסוגיא (שמשווה בפירוש ל"נזכרים ונעשים" בפורים) ועוד.

יח ראה **אמונה ומודעות** עמ' קעב'קפד.

יט כפי שנתבאר במדור מאור עינים בגליון וישב.

כ בראשית רבה טז, ד.

כא פסיקתא זוטא ג' (רש"י לדברים כו, טז).

כב זהר ח"א קסז, ב (וראב"ע בראשית כז, יט). וראה זהר ח"ג יא, א.

כג שבת קה, א.

כד הקדמת תקו"ז ז', א ("פתח אליהו").

ובפורים הוא עת וזמן מפלת עמלק, גם עתה בכל דור הוא מפלת רשעי אומות העולם. ובחנוכה בהיות שהיו משניאי הדת ורצו לבטל את ישראל מתורה ולהעבירם מן החוקים, ונעשו להם נסים שעמדנו בתורתנו ובחוקים שלנו, וכן בכל דור ודור בבוא הזמן הוא מסוגל לזה שנחזיק בתורתנו ובחוקים שלנו.

המסדר הפנימי של פורים וחנוכה הוא דומה – מלחמה ברשעים השונאים אותנו ונלחמים בנו. בכל זאת, יש הבדל בין "עמלק" ו"רשעי אומות העולם" ו"משניאי הדת" (שנקראים בהמשך כאן גם "שונאי הדת"): בפורים המלחמה היא בעיקר נגד הגוף היהודי, "להשמיד להרוג ולאבד" ^{לד} ר"ל, ולכן גם ציון הנצחון הוא בשמחת הגוף במשתה. בחנוכה המלחמה היא בעיקר רוחנית, "להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך" ^{לה} (וכמודגש בחסידות ^{לו} שהמלחמה לא היתה כנגד לימוד שכלי או קיום משפטים ו"נימוסים" יהודיים, אלא כנגד התייחסות לתורה ולמצוות כ"תורתך" ו"חוקי רצונך" של ה' יתברך ש"אין עוד מלבדו" ^{לז}), וגם ציון הנצחון הוא ב"נר מצוה ותורה אור".

שתי המלחמות הללו נובעות משני סוגים של שנאת ישראל. לקליפת עמלק אין שנאה כלפי דת ישראל, אלא שנאה כלפי היהודים באשר הם (והנימוקים של "ודתיהם שונים מכל עם" ^{לח} הם תירוצים בלבד) – כפי שראו אצל המן וכפי שראו בדור האחרון אצל גדול צוררי ישראל ימ"ש. כשהגוי רואה את הצלחת היהודי מתפתחת אצלו קנאה ומתוכה שנאה, המלווה בדמיונות פרועים על שליטת היהודים בעולם וכיו"ב. קליפת יון, וממשיכותיה בהמשך הדורות, הן שנאת הדת – שנאה מתוך ההבדלה בין

ובסוכות אנו מוקפין בחסד אל, וחסד יסובבנו, כמאז ומקדם שהיינו מוקפין בענני כבוד.

בסכה מתגלה שה' סובב כל עלמין, סובב ומחבק אותנו בחסדו – "וימינו תחבקני" ^{כח} (אחרי ש"שמאלו תחת לראשי" ^{כז} בימים הנוראים) – וגם החיבוק של "חסד אל [כל היום]" ^{כט} מתחדש כל שנה בסוכות ומקיף אותנו כל השנה.

בדרך כלל מקבילים את הרגלים כסדרם, פסח-שבועות-סוכות, לאבות אברהם-יצחק-יעקב ^כ, חסד-גבורה-תפארת. אכן, כאן מודגש שסוכות הוא חסד, בסוד "יעקב אשר פדה את אברהם" ^{כט}, נטית התפארת לימין עד שגם היא נקראת חסד. החסד של פסח הוא החסד של אברהם והחסד של סוכות הוא החסד של אהרן כהנא רבא, בזכותו ענני הכבוד ^ל (שהיחס ביניהם הוא יחס של "אהבת עולם" של אברהם ו"אהבה רבה" של אהרן, כנודע ^{לא}). הימין הראשון הוא בסוד "ימין הוי' נאדרי בכח ימין הוי' תרעץ אויב" ^{לב}, ימין המושטת להציל את ישראל ממצרים, ימין היודעת גם לנקוט בגבורת המלחמה כנגד האויבים, והימין השני, אחרי ההצלה, הוא "ימין תחבקני" שכל כולה קירוב וחיבוק (עד לתכלית החיבוק, היחוד שנעשה בשמיני עצרת, בדרך ממילא ^{לז}).

שני סוגי אנטישמיות

אחרי ה"שלוש רגלים" מהתורה מוסברים שני החגים דרבנן:

- כה שה"ש ב, ו; ח, ג.
כו זהר ח"ג ריד, ב; שעה"כ דרושי ר"ה פ"א.
כז תהלים נב, ג.
כח זהר ח"ג רנז, ב ועוד.
כט ישעיה כט, כב.
ל תענית ט, א.
לא לקו"ת ריש בהעלתך (לא, א). ובכ"ת.
לב שמות טו, ו.

לג על דרך ש"תפלת ערבית רשות" (ברכות כז, ב) היא היחוד שיוצא בדרך ממילא (רשות) מהחיבוק של שחרית-מנחה (ראה זוהר ח"א קלב, ב; **מודעות טבעית** עמ' קיז), וד"ל.

^{לד} אסתר ז, ד.

^{לה} נוסח "על הנסים" לחנוכה.

^{לו} סה"מ תש"א עמ' 59 ואילך; לקו"ש חכ"ה שיחה לחנוכה

^{לז} ס"ד.

^{לח} דברים ד, לה.

^{לח} אסתר ג, ח.

לנתינת כח, מתפלת הראשונים, תפלת האבות. האבות, בהיותם שרש נשמות כל ישראל וכל קורותיהם עד סוף כל הדורות, הרגישו – במודע או בלא-מודע – את כל מה שעתיד לעבור על צאצאיהם, עם ישראל קדושים. כל פעם שאחד האבות הרגיש חולשת-דעת הוא הבין שיש כאן רמז לצרה עתידית של בנו, כאשר התבוננות בהשגחה הפרטית יכולה לרמוז לצרה, ומתוך כך הוא התעורר בתפלה על העם (וכיוצא בכך צריך לדעת כל אחד שגם בכל מאורעותיו הפרטיים מלוות אותו תפלות האבות בכלל ותפלות אבותיו ורבותיו שלו בפרט, תפלות מן העבר וגם תפלות בהווה^{מב}). "אין קורין אבות אלא לשלשה"^{מג}, "אבות מכלל דאיכא תולדות"^{מח}, והאב הרגיש – ובעל רוח הקדש, כמו האבות – מרגיש בעצמו את העתיד לקרות לבניו ומתפלל עליהם.

לכן כתיב באברהם (בראשית יד, יד) וירדוף עד דן, שם תשש כחו והתפלל על הדבר. הדוגמה העיקרית היא אברהם, שבהיותו אבינו הראשון רגיש לקורות בניו עד ביאת גואל צדק. כבר כשהוא מגיע לארץ הוא עובר בה "עד מקום שכם עד אלון מורה", "להתפלל על בני יעקב כשיבאו להלחם בשכם"^{מח} – דוגמה שלא מובאת כאן. הדוגמה שמביא המאור עינים היא חידוש שלו – "ב'יורדך עד דן... וירדפם עד חובה" כתוב רק שחלשה דעתו של אברהם בשל העגל שעתידים להעמיד שם, שהוא חובה לישראל, אך המאור עינים מחדש ומלמד אותנו שבמקרה של חולשה פשיטא שאברהם לא מתייash אלא "מתפלל על הדבר".

חנוכה אצל אברהם ויוסף

כן רמז אברהם אבינו ע"ה על חנוכה באומרו

מה וראה תניא אגה"ק כז וביאורה על תפלת הצדיקים שבעולם האמת שבזכותה אנו קיימים.

מו ברכות טז, ב.

מז בבא קמא ב, א.

מח בראשית יב, ו ורש"י שם.

ישראל לעמים שנוצרה בהר סיני, "שמשם ירדה שנאה לאומות העולם"^{לט}. יסוד תורת ישראל הוא האמונה ש'אין עולם'^מ, "כולא קמיה כלא חשיב"^{מא}, וה'אין' הזה – שנותן לנו תוקף, "אין מזל לישראל"^{מב} – נוגד את העצם הכי פנימי וקיומי של הגוי, ה'יש' שלו ושל העולם עצמו (בנר חנוכה מתגלה ה"אין מזל לישראל"^{מג}, שנותן כח למעטים לנצח את הרבים וכו'). שני סוגי השנאה הללו הם מקור לשני סוגי אנטישמיות בכל הדורות^{מד}, ופורים וחנוכה הם מקור הכח להתגבר עליהם בכל דור ודור.

זכות תפלת האבות

כדרכו של בעל המאור עינים, אחרי ההקדמות היסודיות והכלליות הוא מגיע לעיקר החידוש שלו:

ועל כל זה, מה שאנו יכולים להתחזק בדברי תורה ובחוקים הוא מחמת שהראשונים התפללו על זה. כי ידוע כי האבות התפללו בימיהם על העתיד להיות עד ביאת המשיח במהרה בימינו.

האדם צריך לעבוד את ה' בכח עצמו, אך הוא לא יכול להסתפק בכך – הוא זקוק בהכרח

לט שבת פט, א.

מ על אברהם אבינו, 'גיבור' הדרוש כאן, נאמר "ויקרא שם בשם הוי' אל עולם" (בראשית כא, לג) – לא 'אל העולם', כשני דברים נפרדים (ראה לקו"ת כי תבוא מב, ד ואילך), אלא מציאות אחת בה אין "עולם" בפני עצמו ("אל" הוא "עולם" ו"עולם" הוא "אל"). חיים של "אל עולם" הם חיים בגן עדן, חיים של **אמונה בטחון** (חושבנא דדין כחושבנא דדין) – אמונה בא"ל ובטחון בעולם, וד"ל.

מא ע"פ זהר ח"א יא, ב.

מב בעש"ט עה"ת לך אות כו ע"פ שבת קנו, א

מג ורמז: "אין מזל לישראל" ע"ה עולה "פך שמן טהור" – ה'מזל' שלנו, שנמצא חתום בחותמו של כהן גדול.

מד היום מקובל לחלק את האנטישמיות לגוונים שונים – עד ששה סוגים – אך באמת שני הסוגים הללו הם מקור כל שנאת ישראל. בדור האחרון היה פילוסוף גוי (שהתנגד לאנטישמיות, אך הנאציזם נתלה בו) שכותב על שני סוגי האנטישמיות הללו (ומאריך להסביר שכל שנאת היהודים היא קנאה של טפשי אומות העולם בהצלחתם, הצלחה הנובעת מאופי שהתגבש בסבל של דורות) ויוצא כנגדן (בבחינת בטול עבודה זרה, שיכול להעשות רק על ידי גוי, ודוק).

יוסף הצדיק אינו משלשת האבות, אך הוא רועה ישראל^{נב} וגם לו יש את ה'חוש' בעתיד לקרות לבנים – יוסף, שהתמודד עם התרבות הזרה ששלטה בזמנו בעולם, רגיש לגלות יון שדרשה התמודדות דומה, וחדד לעתיד לקרות (כשאת תכונת החרדה הוא לוקח מסבו יצחק^{נב}, שיש ביניהם קשר מיוחד). מתוך כך הוא מברך את אחיו בנימין – שבית המקדש נמצא בחלקו, ובו מוקד נס חנוכה – בחן שיאיר בחנוכה (חג החנוך, המשכת חן הוי"ט מדור לדור).

ובכל שנה ושנה יש מפלת הרשעים של אומות העולם שונאי הדת, עד שיפלו ויתבטלו לגמרי ויבוא משיח צדקינו במהרה בימינו. וזהו ערכתי נר למשיחי (תהלים קלב, יז), מן נר חנוכה הוא הערכה שיבוא משיח צדקינו ויתבטלו כל הקליפות. וזהו עד שתכלה רגלי דתרמודאי, הוא הקליפה, כדכתיב (מלכים א ט, יח) תרמוד בהרים.

בטול האנטישמיות של חנוכה הוא הדרך לביאת המשיח – "ערכתי נר למשיחי" (מתאים למבואר לעיל שחנוכה הוא הארה של ביאת משיח) – כשנצחון החנוכה גורם לנו להעריך (ולהכריע) שודאי יבוא משיח, תכף ומיד ממש!

נב וראה תהלים פ, ב (ובראשית מט, כד ובמפרשים שם).

נג בראשית כז, לג.

נד ראה באריכות **אמנות החנוך** ח"א פרק 7.

(בראשית כב, ה) שבו לכם פה עם החמור ואני והנער נלכה עד כה, הוא כ"ה בכסליו, שהתפלל שינצחו את היונים בימי מתתיהו.

כאן בא החידוש המיוחד של המאור עינים לחנוכה^{נט}: הוא דורש פסוק "עד" נוסף^י (ל"עד מקום שכם עד אלון מורה" "עד דך... עד חובה"), "נלכה עד כה", על כה כסלו. בשיא חיי אברהם, עקדת יצחק – אחד משיאי התורה כולה, זכות העומדת לנו לדורי דורות – הוא רואה את צרת היוונים שרוצים "להשכיחם תורתך ולהעבירם מחקי רצונך", ומתפלל על נסי חנוכה. אברהם אבינו, היהודי הראשון, רואה את היעד של חנוכה^{נא}, המצוה האחרונה ביז מצוות דרבנן, האבן הטובה המשלימה את **כתר** (מצוות) המלך (**מצוה** שוה **כה כסלו**), וראיה זו מניעה אותו לתפלה הפועלת ישועה לבניו (וכך הוא מגיע עד היעד, "עד ועד בכלל").

גם בפרשת מקץ, הנקראת בחנוכה, רמזו החג: וכמו כן יוסף הצדיק חרד על הדבר, ורמז בדברו עם בנימין אלהים יחנך בני (שם מג, כט), יחנך לשון חנוכה, שיעשה השם ניסים ונפלאות בחנוכה.

נט וראה עוד בסוף ד"ה "כדברכם כן הוא".

נ רמז גם ל"עד שתכלה רגל מן השוק" - פתיחת הדרוש.

נא "אברהם התחיל להאיר" (שמות רבה טו, כ) ועליו נדרש (בראשית רבה ג, ג) "יהי אור" (בראשית א, ג) - **יהי** בגימטריא **כה**, אור החנוכה. עוד על הקשר של אברהם לחנוכה ראה בדרושי הבת עין (תלמיד המאור עינים) לחנוכה (נתבאר בשיעור ז"ך כסלו תשע"ז).

הסיפור החסידי

הנר החמישי | גאולתו השנייה של אדמו"ר הזקן

הודיעו להרבי כי יוכל לעזוב את דירת המייני סובייט ולקחת לו מעון בעיר — ורק בשלושה חדשים יגור בפטרבורג. הידיעה האחרונה עברה את נפש רבנו, כי בחוגי הממשלה עלתה הצעה, שיכריחו את רבנו לקבוע דירתו בפטרבורג בתדירות.

כאשר יצא רבנו לדירה הפרטית ששכרו בעבורו בעיר, הלכו כאלף איש ללוותו והדבר עשה רושם גדול בעיר. בעת ההיא היה בפטרבורג הנסיך ליובומירסקי, אחד החשובים בחוגי בית המלכות. והודמן שהנסיך יושב על הגזוטרסא בעת שנסע הרבי לדירתו הפרטית ועדת החסידים מלווה אותו. בראות הנסיך את פני קדשו של הרבי נתרשש מאד, והתעניין לדעת מי הוא זה. כאחד משרי המלוכה ידע על ענין המלשינות ותוצאותיה, אבל לא התעניין לדעת מי הוא מנהיג החסידים. בראותו את כל הכבודה, עלה בדעתו להתוודע להרבי ולהכירו פנים בפנים.

כעבור ימים מספר קבע הנסיך, על ידי שליח, פגישה עם הרבי. בין חסידי הרבי היו כמה חוכרים, שגרו באחוזה הנסיך ליובומירסקי שבפלך מוהילוב, ובתוכם החוכר הגדול רבי אברהם קרולר אשר הנסיך הכירו פנים והיה חשוב בעיניו. הלך החוכר רבי אברהם אל הנסיך, ובאר לו גדולת הרבי והיותו נערץ ברבבות נפש מישראל, וספר לו שהחסידים מצטערים מאד — שאם יהיה הרבי מוכרח להשאיר בפטרבורג, לא יוכלו לבוא אליו כמו שרגילים לבוא לליוזנא.

דרך אגב הזכיר, שזהו גם ענין של הכנסה: כי העיר שהרבי דר בה, לא לבד שכבוד גדול היא מנחילה לאדון העיר ההיא, אלא שאנשיה מתפרנסים שם ברווח, ויכולים לשלם המסים בנקל. אגב שיחה הרבה להפליג בשבחיו של הנסיך ובהשפעתו הכבירה בהיכל הקיסר, ובקשו שהוא, הנסיך, יפעל שהרבי יקבע מושבו באחת מעירותיו של הנסיך.

כאשר בקר הנסיך את הרבי אמר, שאם יסכים לגור באחת מעירותיו, דוברונה או לאדי, יפעל

בשנת תקס"א באו לליוזנא שני שרים גבוהים, ומסרו להרבי שהוא נדרש לבוא לפטרבורג ולהתייצב שם לפני הממשלה. הרבי הבטיח לנסוע בשבוע השני לפטרבורג, ובכואו לפטרבורג הושיבוהו תכף במאסר.

המאסר לא היה במבצר הפטרופבלי כבפעם הראשונה, אלא ב"מייני סובייט" ("המועצה החשאית"). הישיבה שם נוחה היתה יותר מזו שבמבצר, ובפרט בנוגע להרבי שנודע כבר בחוגי הממשלה לאיש מורם מעם, התייחסו אליו ביחס טוב מאד, והרשו להביא לו ספרים ככל אשר יבקש.

מבחינה חיצונית, אם כן, היתה הגזרה האחרונה נוחה הרבה יותר מהראשונה. אבל, מבחינה פנימית, אמר אדמו"ר הזקן, היה הנס האחרון גדול מן הראשון, כי בפעם הראשונה היה רוב המלשינות בדברי שקרים ושמויות, ולשקך אין רגליים. אבל בפעם הזאת שאלו ממנו שאלות עמוקות וגם איימו לאסור על לימוד תורת החסידות.

בסופו של דבר ענה רבנו על כל השאלות, והועבר מבית המעצר למעון שניתן לו בבית שבחצר. אחד מחדרי הדירה הוקצה לבית תפלה, והביאו לשם ספר תורה והתפללו בצבור, וכל ימי שבתו של הרבי בדירתו זאת שב"מייני סובייט" התנהג כמו שהיה נוהג בביתו בליוזנא.

שמחת הרבי ועליצות נפשו באותו זמן היתה רבה מאד. יום יום היה יושב באחד החדרים הגדולים, ששלוש מאות איש היו נכנסים בו לרווחה, והוא היה מדבר לפני אנ"ש. בין המבקרים היו כאלה שהכירו את הרבי יותר מעשרים שנה, ומעולם לא ראו אצלו סדר כזה, אשר יקבע לו עת לשבת בכל יום עם אנ"ש, וגם תוכן הדבורים והספורים הפליאם מאד. בכל ההנהגה, הדבורים והספורים במשך ימי שבתו באותה דירה היתה שפוכה רוח עליונות מיוחדת במינה.

כאשר הגיעו מכתבי השחרור מאושרים כחוק,

עולה **בטול**, התכונה הפנימית של החכמה. זהו השמן של החכמה, רזין דרוין דפנימיות אבא (פנימיות עתיק, תורת משיח לשון שמן משחת קדש). **חכמה = בטול** ועוד שם הוי' ב"ה, והוא סוד "הוי' בחכמה [יסד ארץ]", הרומו לכך שגילוי הוי' הנו רק במקום הבטול אליו. כך אמר הרב המגיד (ומובא בתניא) כי אחד האמת מתגלה בחכמה דוקא, היינו תורת החסידות, תורת משיח.

נר שלישי ונר חמישי

בלוח היום יום מובא, כי הגאולה השנייה התרחשה דווקא בנר שלישי. הרבי מליובאוויטש הסביר כי היו שני שלבים בגאולה, אך מסורת מקובלת אצל החסידים כי עיקר הגאולה השנייה התרחשה ב"כ"ט (וכך כתוב בפשטות בכתבי ר' לויק, אביו של הרבי). מהו היחס הפנימי בין שני התאריכים?

אם נקביל את ח' ימי החנוכה לשמונת הדורות של חסידות חב"ד (עד לרבי הריי"ץ), הנר השלישי מכוון כנגד אדמו"ר הזקן עצמו. על פי החילוק שביארנו בראשית הדברים, בין גאולת הרבי ב"ט כסלו לגאולת החסידות בכ"ט, נמצא כי הנר השלישי הוא מעין "י"ט שבכ"ט" – גאולת הרבי שבתורת החסידות. הרבי הוא הצינור שבחר בו ה' להפיץ את תורת החסידות בעולם, והנר השלישי שייך לבחינה הזו.

והנה, נר שלישי הוא **זך** כסלו – שמן זית **זך**. היות השמן (תורת החסידות) "זך", היא העובדה שהסוד מתגלה על ידי הצדיק – הזוכה לזכך את עצמו בתכלית כדי להיות צנור ראוי להפצת החסידות.

כאשר מוסיפים את התאריך הזה, **זך**, לשאר התאריכים שמנינו: **י יט כט**, העולים כאמור **חן** – 58, עולה החשבון 85 (היפוך הספרות של 58), העולה **פה**, סוד "דברי פי חכם חן". **פה** עולה **ה** פעמים **טוב**, סוד **ה** חסדים טובים המתגלים בפה, ומהפה לאור עולם, בהפצת תורת הבעל שם טוב חוצה. גילוי הסודות והחסדים הוא סוד הנחת נר חנוכה על פתח ביתו מבחוץ. ממוצע ארבעת התאריכים - **י יט כז כט** - יחד עם הרבועיים (התכללות) שלהם = 529 = 23, **חיה** **חדוה** ברבוע = **תענוג** (גילוי אור פנימיות הכתר, עתיק יומין).

אצל הממשלה שלא תדרוש שידור בקביעות בפטרבורג. הרבי הסכים להתישב בלאדי, והנסיך ליובומירסקי נתן צו למנהל אחוזותיו לבנות בתים להרבי ובני משפחתו, ולכל אלה אשר יבואו לדור בלאדי יתנו חנם חמריי"ע לבנין בתים ורפתות. את החוכר רבי אברהם, בקש לנצח על בנין הבתים בשביל הרבי ומשפחתו. כך עבר הרבי ללאדי.

[סיפורי חסידים]

בסיפור מובא כי מלשינות המאסר השני עסקה בתורת החסידות ובעניינים עמוקים המובאים בה, בעוד מלשינות המאסר הראשון עסקה בשקרים שנטפלו על הרבי עצמו. מפליא לראות, אם כן, כי שני השחרורים התרחשו בחודש כסלו – אך הראשון חל ביום הפטירה של המגיד, שהוא בעל משמעות אישית לתלמידו אדמו"ר הזקן (כאמרת המגיד הידועה אליו, "זהו היום טוב שלנו"), ואילו השחרור השני חל בחנוכה – חג נצחון התורה על מתנגדיה. והנה, גם על המאסר הראשון אמרו הרביים, כי שרשו היה בקטרוג על הפצת החסידות – והשחרור היווה חותמת שמימית על הפצתה. ממילא מובן, כי השחרור השני בנר החמישי-משחי הווה גושפנקא חזקה אף יותר לפרסום והפצת תורת משיח.

שלשת ימי הגאולה שבחדש כסלו, **י יט וכט** עולים יחד **כט כט** או **חן** – רמז לכך שגאולת **כט** כוללת את שתי הגאולות האחרות, של אדמו"ר האמצעי ואדמו"ר הזקן. ועוד, י"ט ראשי תיבות יום טוב – "יום טוב שלנו" – וכ"ט ראשי תיבות כי טוב, הרומו ל"וירא אלהים את האור כי טוב". על הפסוק הזה אומרים חז"ל, כי האור היה "טוב – לגנוז" ומקום גניזתו הוא בתורה – היא תורת החסידות, תורת משיח, המתגלה באור החנוכה (ורמז נוסף המקשר בין שני התאריכים - **י** בריבוע ועוד **יט** ברבוע עולה **תניא**, רמז לכך שגאולת י"ט כסלו היא בזכות התניא שיצא לאור בי"ט-כ כסלו שנתיים קודם, וכן גאולת י' כסלו של אדמו"ר האמצעי – שגם לו זכות רבה בהדפסת והפצת התניא).

במקומות רבים מוסבר כי השמן רומז לסודות התורה של החסידות, ואם כן היות הוא מקור השמן, הסודות כפי שהם בעצמות ה' וטרם שנתגלו. והנה, **יום טוב** עולה **חכמה**, וכי **טוב**

מענות ותשובות

שו"ת עם הרב

טהרה פנימית

מאז ומתמיד היתה בי תחושה שמשוה לא טהור או לא שלם בתוכי, ושכל הטעויות שלי בחיים הן לא נפילה או משהו חיצוני, אלא משהו פנימי ומהותי לי. מה אפשר לעשות עם המחשבות הללו? האם חוסר הטהרה הזה הוא ענין משפחתי? איך הוא ישליך על הבית שאקים בע"ה?

מענה:

על ידי התמדה בלימוד התורה וקיום המצוות בשמחה מתנקים ומיטהרים מכל הלא טוב שיש לכל אחד בפנים. זהו תהליך וצריך סבלנות, אמונה ובטחון שיהיה טוב (שאו גם מסיחים את הדעת ממחשבות טורדניות לא טובות). בעזרת השי"ת הכל יסתדר אצלך על הצד הטוב ביותר ותזכי להקים בית נאמן בישראל, בשמחה.

ושנים לרב לרגל יום ההולדת ובשורות טובות בכל.

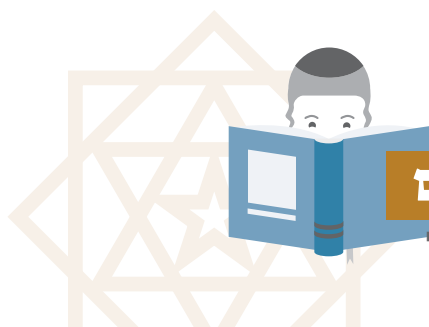
מענה:

תודה רבה על הדו"ח המשמח וגם מרגש (המתנה הכי טובה ליום ההולדת)! זה שבונים יסודות מוצקים לפעילות הרוחנית, השליחות האלוקית – פרנסה רוחנית – טרם דאגה לפרנסה גשמית, בדיוק כך צריך להיות, באופן של "לכתחילה אריבער", וממילא בטוח שמזה תצמח פרנסה (גשמית) ברווח! ד"ש חמה ממני לשלוחים הקטנים (כל הילדים שלכם)! שתמשיכו לדווח, לספר סיפורים, ולהפיץ יהדות וחסידות ביד רמה (שכך יוצאים מהגלות, המצרים, שלנו), "בשמחה ובטוב לבב מרב כל"!

עדכון על פעילות בשליחות החדשה

לאחרונה יצאנו לשליחות ב"ה, ולכבוד יום הולדתו של הרב אנחנו מעדכנים. אנחנו עדיין מתאקלמים, הילדים במוסדות לימוד ואנחנו בסביבה החדשה. התחלנו פעילויות בכמה מעגלים – מגישה ישירה לשכנים, פעילות לסטודנטים וגם השתתפות בהתנדבות בבית הרפואה – וכבר זכינו לפגוש נשמות מיוחדות ולחוות סיפורים מדהימים. כעת עסוקים בעיקר בדרכים לבסס את ההשפעה הרוחנית כאן, בסעודות שבת, שיעורים והדרכת חתנים וזוגות, וצריכים בקרוב גם למצוא את אפיקי הפרנסה הגשמית – נשמח לברכת הרב גם לזה לצד הברכה להצלחה בשליחות. תודה גדולה על הדחיפה לצאת מהחממה לשליחות – אנחנו מרגישים ממש התחדשות ושינוי. מזל טוב וברכה לאריכות ימים

אֲנֹכִי וְהַיְלָדִים

הַמָּדוּר לְיִלְדֵי יִשְׂרָאֵל

כָּא פִּתְעָס!

"מעט מן האור דוֹחָה הרְבָה מן החֶשֶׁךְ".
מה יִקְרָה אם בְּבֵית חֶשֶׁךְ יִדְלִיקוּ
פֶּנֶס, שִׁיאִיר אֶת אוֹתוֹ חֹדֶר, אֲבָל דָּלֶת
הַכְּנִיסָה תִּהְיֶה סְגוּרָה? הָאֹר אֲמָנָם יֵאִיר,
אֲבָל לֹא יַעֲבֹר אֶת גְּבוּלוֹת הַחֹדֶר. אוֹר
יָכוֹל לְהֵאִיר חֶשֶׁךְ, אֲבָל לֹא לַעֲבֹר קִיר.
כְּדִי שֶׁהָאֹר יִפְרָץ הַחוּצָה וַיֵּאִיר גַּם אֶת
הַחֹדֶר הַשְּׁנִי, זֶה שְׁנִמְצָא מַעֲבָר לַדָּלֶת,
יִהְיֶה עָלֵי לָקוּם וּלְפָתַח אוֹתָהּ. לָזֶה אֲנִי
קוֹרָא אוֹר מְנַצֵּחַ!

כַּמּוֹת הַנְּרוֹת הַעוֹלָה וּמִתּוֹסֶפֶת בְּכָל
לֵילָה, "מוֹסִיף וְהוֹלֵךְ", מַעֲיָדָה עַל כָּךְ
שֶׁאוֹר הַחֲנֻכָּה אֵינוֹ עוֹמֵד בְּמָקוֹם. מִכִּירִים
יְלָדִים בִּישָׁנִים שֶׁתִּמִּיד יוֹשְׁבִים בְּפִנֵּת
הַחֹדֶר וּמִכְנָסִים בְּעֶצְמָם? אִזְּנוֹת חֲנֻכָּה
אֵינָם כְּאֵלוֹ. הֵם מַעֲזִים לְצִאת הַחוּצָה
וּלְהֵאִיר דּוֹקָא אֶת הַחֶשֶׁךְ הַגָּדוֹל בְּיוֹתֵר.
מֵהוּ הַחֶשֶׁךְ הַזֶּה? עַל הַפְּסוּקִים
הָרִאשׁוֹנִים בַּתּוֹרָה אוֹמֵר הַמְּדַרְשׁ:
"וְחֶשֶׁךְ עַל פְּנֵי תְהוֹמֹת" – זֶה יוֹן. כֵּן,
הַיּוֹנִים נָסוּ בְּכָל הַכֹּחַ לְהַחֲשִׁיךְ אֶת
הָעוֹלָם. הֵם רָצוּ "לְהַשְׁפִּיחַם תּוֹרָתְךָ".

שְׁלוֹם יְלָדִים וְחֲנֻכָּה שְׂמֵחַ!
חֲנֻכָּה הוּא חֵג שֶׁל אוֹר. אֲבָל לֹא סֵתֶם
אוֹר, אֲלֵא שֶׁל אוֹר מְנַצֵּחַ. מֵה הַכּוֹנֵה אוֹר
מְנַצֵּחַ?

אוֹר מְנַצֵּחַ

בְּקִיץ הַקּוֹדֶם טִיֻּלְנוּ בְּאֶזְרוֹר בֵּית שְׂמֵשׁ,
בְּמִסְלוֹל שְׁנִקְרָא גַּחַל הַמַּעֲרָה. לָמָּה הוּא
נִקְרָא בְּשֵׁם זֶה? אַתֶּם יְכוּלִים לְנַחֵשׁ
בְּעֶצְמָכֶם – בְּתוֹאֵי הַגַּחַל נִמְצְאוּ
מַעֲרָה גְּדוֹלָה. כָּכָל שְׁנִכְנָסִים לְעֵמֶק
הַמַּעֲרָה וּלְפִתּוּלֶיהָ מֵאֲבָדִים קָשֶׁר עִם
מַעַט הָאֹר הַחוֹדֵר מִפִּתְחָהּ. יֵצֵא וּבִשְׁעַת
הַבִּקּוּר הֵיינוּ הַמְּבַקְרִים הַיְחִידִים, כֵּן
שְׂמַעַט הָאֹר מֵהַפְּנִסִים שֶׁבִּרְשׁוּתֵנוּ הִיָּה
הָאֹר הַיְחִיד בְּסִיּוֹר הַחֶשֶׁךְ שֶׁלָּנוּ. בְּרָגַע
מְסִים הִחֲלָטְנוּ לְכַבּוֹת אֶת כָּל הַפְּנִסִים
וּלְהַמְתִּין כֵּן בְּשִׁקָּט לְמֶשֶׁךְ דְּקָה. אֲנִי חִיָּב
לֹאמֹר שֶׁזֶה חֲזוֹן מִמֶּשׁ מִיחֻדָּת, אֲבָל הִיא
הַתְּעַצְמָה פִּי-כַּמָּה כְּאֶשֶׁר בָּתֵּם אוֹתָהּ
דְּקָה הַדְּלִיק מוֹיִשִּׁי אֶת הַפֶּנֶס שְׁלוֹ. בְּבֵת
אֶחָת הִבְנוּ מֵהִי כּוֹנֵת הַפִּתְגָּם הַמְּפָרֵס

התרגום. אלא מה? הוא חושש שהתרגום לא יהיה אמין. בטח היהודים ירצו להסתיר מפני דברים שפותרים בה. לשם כך נזקק תלמי פשיטות הנהוגות בבתי מעצר לאסירים מסכנים. שם, בבתי המעצר, באשר חוששים שהאסירים יתאמו ביניהם את הגרסאות וימציאו יחד ספור שקרי, סוגרים כל אחד מהם בחדר נפרד. וכך גם תלמי המלך: הוא מזמין את הזקנים בנפרד, מבלי שיידעו מראש לשם איזו מטרה נקראו, ומכנים כל אחד מהם לחדר נפרד. בכך הוא מודא שהזקנים לא יתאמו ביניהם את דרך התרגום, והתוצאה אכן תהיה תואמת בדיוק את המקור.

לשבעים ושנים הזקנים היתה סיעתא דשמיא מפלגה. כלם, אבל ללא יוצא מן הכלל, תרגמו את התורה בדיוק באותה לשון, וגם השנויים שבחרו להכניס בתרגום – היו בתאום מפלגה. ממש מלה במלה. ועם כל המופת הגדול הזה, חז"ל קובעים כי מעשה תרגום התורה היה קשה לישראל "כיום שנעשה בו העגל". עגל הזהב היה נסיון רע להחליף את הקשר עם ה' בדמות חסרת חיים שיצרו הם במו ידם, וכך גם נראית תורה מתרגמת – חסרת חיים. חז"ל אף קבעו לצנו את המעשה ביום צום עשרה בטבת (שחל יומים לאחר תאריך התרגום).

יודעים איה? הפוך אותיות קטן למלה "להשפיתם" וקלטנו את העקרון שלהם: **להחשיכם** תורתך! הבנתם? אין להם בעיה שולמד תורה. להפך, תמשיכו, יש לכם חכמה עמקה ותרבות ממש מרשימה. אבל מה הקשר לקדשה? מה הקשר למי שנותן לנו את התורה? עם זה כבר יש להם בעיה. בה' הם כבר פחות מעניינים. זה נקרא להחשיך, פשוט לכבות את האור של התורה...

תראו בלעז'ים

הספור שלנו עם יון בעצם מתחיל עוד לפני חנכה, עם יון הראשון, מי שהיה בנו של יפת. זוכרים את הברכה שקבל יפת? לאחר שנוח השתפר והתגלגל בבזיון באהל, ולאחר ששם יפת כסו אותו, ברוח נח את יפת: "יפת אלקים ליפת וישפן באהלי שם". יהיה לה יפי, מראה חיצוני טוב, אבל כדאי שאותו יפי יגיע למקומו הראוי – לאהליו של שם אחיה.

שנים רבות מאחר יותר, מגיע אחד מצאצאיו של אותו יון – תלמי המלך. אותו תלמי מחליט שראוי כי תורת היהודים תתפרסם בעולם ותהיה נחלת הרבים, גם לאמות העולם. הוא מבקש לתרגם את התורה לשפה הבינלאומית של אותם הימים – ליוונית.

היות ותלמי אינו שולט בלשון הקדש הוא אוסף שבעים ושנים זקנים מחכמי ישראל ומטיל עליהם את מלאכת

א' אִתְּכָה, תַּלְמִיד?

מדוע? מה כל כך נורא בתרגום התורה? משום שמטרת היונים הייתה להחשיף את התורה, להפוך אותה לחכמה רגילה, כמו כל חכמה אחרת של בני אדם. ללמד תורה? בטח! למה לא? אבל בתנאי שהיא אינה "תורתך", התורה שלך, ודרכה מתגלה אלינו ה' יתברך.

היצר הרע הוא שחקן אלוף, שדואג לשנות את התחפשות שלו בכל פעם לפי הצורך. זו הסבה לכך שיש לו כמה וכמה שמות. לפעמים הוא נקרא 'שטן', לפעמים 'בעל דבר'. שלמה המלך מעניק לו את התואר 'מלך זקן וקסיל' ואלו בספר התניא הוא מכנה 'נפש בהמית'. כל דור לפי ענינו.

היונים מאוד אהבו חשבון, ולכן מתאים בחג החנכה לתקן את המקצוע הזה ולהעלות אותו לקדשה, אז בואו ונעשה יחד תרגיל גימטריא קטן: כמה עולה יצר הרע? 575, בדיוק כמגנו תלמי המלך!

א' הַלְלֵנוּ אֶתְכֶם

מה זה אומר לי? שאותו תלמי המלך נמצא אצל כל אחד מאתנו בתוך הלב ומנסה להחשיף לו את אור התורה.

תלמי מזכיר לי את התלם, החריץ שעושה המחורשה בקרקע השדה. תלמי המחורשה מתוחים לאורך השדה, מקצה לקצה, מבלי לסטות לימין או לשמאל. מי נקרא 'הולך בתלם'? מי שממשיך ללכת בדיוק במסלול שהנחו אותו מבלי רצון לשנות מאומה.

האם זוהי תכונה טובה? ברור שהליכה בדרכי התורה והמצוות, מבלי לסטות ימין או שמאל, היא מדה מעלה ומשפחת. זו הליכה בתמימות בדרכי ה'. אבל יחד עם זאת, ליהודי יש גם תכונה הפכית. יהודי מורד במסכמות העולם. אברהם אבינו שבר את הפסלים של בית אביו ומרד בשקר העבודה הזרה. למה? כי יהודי אינו הולך בתלם.

ותלמי? זה בדיוק מה שהוא רוצה. שגלגל בתלם וננהג אף ורק לפי ההגיון, שלא נאמין שאפשר לשנות. תלמי מעדיף שנשאר בגלות, יש לו זמן פנאי... חג החנכה הוא בדיוק הזמן לנצח אותו ולפרץ החוצה. זוכרים מיהו חשמונאי? מי שאין לו זמן, שרוצה גאלה עכשו ומכריז בברור: **משיח נא!**

חג חנכה מאיר ושמח!
שבת שלום ומברך!

נ?

האנטישמיות מרימה ראש

בכל העולם, שופכת דם נקיים ומקשה בכלל על החיים היהודיים. למרות אלפי שנות גלות תחת שונאי ישראל, מגלות מצרים ועד לגלות האחרונה, קשה להתרגל, והלב מבקש למצוא הסברים ודרכי התמודדות.

שני החגים דרבנן, פורים וחנוכה, נותנים כח להתמודד עם שני סוגי אנטישמיות: פורים מתמודד עם שנאת היהודים באשר הם, הרצון להשמיד ר"ל את הגוף היהודי. השנאה הזו, גם כשהיא מחפשת תירוצים, לא צריכה סיבות, וקנאה עמוקה בישראל יחד עם דמיונות פרועים משמשים לה דלק. חנוכה מתמודד עם שנאה אידיאולוגית לדת ישראל, מתוך תחושה שאמונת-ישראל, ה'מאינת' את המציאות ביחס לה', מהווה איום קיומי על ממשות ה'יש' של הגוי ויציבות העולם שהוא מצייר.

שני החגים נותנים כח להלחם עם השנאה, להתחזק גם כאשר נופלים חללים במלחמה הזו, ולהתמלא בטחון בנצחון הסופי של הטוב. יתר על כן, בעוד החגים דאורייתא מתייחסים לעבר ולהווה, החגים דרבנן הם הארה מהעתיד – מימות המשיח ומתחית המתים. העתיד הטוב נותן כח להאמין גם היום שלצד המלחמה בשונאי ישראל, בכוחנו להשפיע על האנושות, להאיר לה ולקרב באהבה אין-ספור ניצוצות של טוב החבויים בה. לאור זאת, ניתן לזהות בהתנגדות אלינו גם טרוניה על כך שאיננו ממלאים את תפקידנו וקריאה סמויה שנשפיע טוב לעולם כולו, עד לקיום היעוד "כי אז אהפך אל עמים שפה ברורה לקרא כלם בשם הוי' לעבדו שכם אחד".

לצד התרוממות הרוח של התוועדות י"ט כסלו, שכולה תשובה מאהבה, נוגע הגליון גם בסוגיה הטעונה של האנטישמיות – הוא פותח בגילוי-דעת מחזק בעקבות הרצח הנוראי באוסטרליה ומסיים במדור מאור-עינים שמנתח ניתוח עומק את האנטישמיות וההתמודדות אתה בחנוכה, בהשראת אברהם אבינו, היהודי הראשון.

להצטרפות למפיצי נפלאות:

itiel@pnimi.org.il

bit.ly/niflaot-85

052-4295164 | ברקוד:

רוצה להצטרף לתפוצת המייל שלנו ולקבל את כל ההודעות והשיעורים?

שלח דוא"ל: itiel@pnimi.org.il

רוצה לשמוע את שיעורי וניגוני הרב? התקשר לפנימי-פון:

079-9211452 או 02-5434297 | המספר פתוח לניידים כשרים